

Filozofski fakultet
Univerziteta u Beogradu
Odeljenje za istoriju

Diplomski rad:

*Prve hladnoratovske Olimpijske Igre u Londonu
1948. prema pisanju beogradske štampe*

Mentor:

Dr Radina Vučetić

Student:

Nenad Konstantinović

Beograd
Septembar 2018.

Sadržaj:

Predgovor	3
Uvod	6
Vidjenje Istoka i Zapada	13
Jugoslovenski sport, fiskulturni put prema socijalizmu.....	30
Zaključak	40
Spisak literature	42

Predgovor

Protekle četiri godine posvetio sam se dvema strastima koje posedujem od malena. Prva je istorija, izučavajući je na Filozofskom fakultetu izgradjivao sam um i duh. Druga je atletika, uz nju sam klesao i učio svoje telo, na stadionu Crvene Zvezde. Uspeo sam da uklopim obe strasti, izdvajajući potrebno vreme i za jednu i za drugu. To sam uspeo jer sam napravio simbiozu atletike i istorije, jedna drugu su gurale napred. Tražeći motiv na stadionu često sam prijanjao izučavanju istorije. Isto tako učeći istoriju upijao sam motive skupljene kroz vremensku distancu, iskazujući ih trčeći na stazi. Sada kada je došao trenutak da jednu etapu završim, odlučio sam da i kroz taj završetak svoje dve strasti sklopim u jednu. Tako sam izabrao temu diplomskog rada na istoriji da bude vezana za sport. Kao i svaki sportista posedujem olimpijski san, koji me je inspirisao da baš izaberem Olimpijske Igre, koje su oličenje sportskog domašaja, ali takodje i istorijski događaj.

Tema koju sam izabrao može dosta da pokaže o tadašnjem stanju u svetu. Olimpijske Igre u Londonu su prva Igre posle Drugog svetskog rata, kao i prve Igre u Hladnom ratu. Kao takve one mogu da otkriju kakva se politika vodila. Globalnim karakterom koji poseduju mogu da pruže široki spektar internacionalnih događaja. One bacaju svetlo ne samo na stanje sporta, koji je tek na početku svog razvoja, već i na materijalno stanje sveta, tehnička dostignuća, način razmišljanja, aktuelnosti koje su tada živele. Mogu se uzeti i kao jedan od prvih globalnih događaja koji spajaju svet. Ne treba zanemariti ni Zimske Igre u Sent Moricu, održane u februaru iste godine. Kao zimski deo letnjih Igara one isto pokazuju koliko i letnje. Posmatrajući Olimpijske Igre kao jedan globalni događaj, u načelu sportski, ali zapravo sa političkim pretenzijama možemo da stvorimo potpuniju sliku Hladnog rata.

1948. je Jugoslaviji donela jedan veliki politički preokret. Osudjena od strane svojih bratskih zemalja morala je da traži novi put. Ovaj događaj se desio između Zimskih i Letnjih Olimpijskih Igara. Zbog toga se može napraviti paralela između Igara i načinu na koji su kroz olimpijske događaje opisani Istok i Zapad. Preko beogradske štampe koju sam koristio kao glavni izvor u svom istraživanju, može se stvoriti šira i potpunija slika jugoslovenskog političkog stanja i kako je ona sve to posmatrala i u datom trenutku shvatala. Olimpijske Igre u ovom kritičnom trenutku za Jugoslaviju ostavile su podatke koji bacaju svetlo na stanje u državi i time stvaraju potpuniju predstavu o ovim događajima. Izveštaji štampe su zaista bitni da se ta slika stvori. Oni

dan za danom prikazuju stanje javnog mnjenja. U tom pisanju može da se zapazi da Jugoslavija nije napravila ishitrene odluke u svojoj spoljnoj politici. Štampa je sve vreme na strani države i partije. Podržavajući je ona prikazuje i njen plan i program, zato je jako bitno ispitati štampu kako se ophodi prema datom trenutku. U ovom radu videćemo kako je štampa odgovorila na nemile događaje povodom isključenja iz istočnog tabora, pre svega iz vesti sa Olimpijskih Igara.

Posebnu pažnju posvećujem beogradskoj štampi, odnosno *Politici i Borbi*. One su činile beogradsku dnevnu štampu koja je marljivo dan za danom objavljivala stanje u zemlji, ali i svetu. Odmah bih istakao njihov subjektivni stav. U istom maniru podržavanja državne i partijske politike *Politika i Borba* opisuju događaje. Treba istaći da je Borba bila *organ komunističke partije*, što je dovoljno reći koliko je bila pristrasna. Politika, iako nastala 1904. postala je takodje orudje partijskog sistema. Iščitavajući ih stiće se utisak da su potpuno iste u svom izlaganju. Mada ipak može da se zaključi da je Borba za nijansu „crvenija” i vatrenija u svojim izveštajima. Nekoliko zanimljivih pojedinosti koje sam zapazio izučavajući ih, mogu doneti još dokaza o njihovoj naklonosti KPJ. Dok je Borba za vreme prvog maja i drugih bitnih datuma za komunističku ideologiju svoje detalje na početnoj strani farbala u crveno, iako u uobičajenom obliku nema boja, tako je Politika koja 1948. nije izlazila utorkom, baš za 25. maj koji je te godine padao na utorak, osvanula i za taj dan, naravno proslavljajući rođendan predsednika Republike. Kao što je bila uz partiju, tako je u obaveštenjima spolja bila sve vreme uz Sovjetski Savez i ostale zemlje narodne demokratije, dok su meta njenih napada bili Zapad, a posebno Amerika. Iako veoma subjektivnog i ideološki obojenog stava beogradska štampa je donosila mnogobrojne podatke, i iz sveta i iz zemlje. Čitajući između redova, a ponekad i *ex silentio*, može se stvoriti živa slika kroz jugoslovenski pogled na svet. U nekim trenucima donosi i poneku neistinitu vest, što sam saznao čitajući druge izvore i literaturu. Sve u svemu Politika i Borba donose veoma bogate informacije koje istraživaču omogućavaju kvalitetan i veoma interesantan rad.

Kako bi bilo lakše razumeti temu u Uvodu sam napisao kakav uticaj imaju Olimpijske Igre i kratak istorijat jugoslovenske spoljne politike, sa akcentom na 1948. Kao literaturu vezanu za sport i Olimpijske Igre koristio sam najviše stranu literaturu. Izdvojio bih Grejama Skemblera koji

na sociološki način, ali kroz istorijski kontekst tumači pojavu Igara¹. Uz njega bih izdvojio još *Sport under Communism; Behind the East German 'Miracle,'* naučnu monografiju koja zaista dobro opisuje kako je sport korišćen u političke svrhe u komunističkim državama. Pored nje posebno mesto ima i *The Global politics of Sport; The Role of Global Institutions in Sport,* monografija koja je veoma dobrom sintezom izvukla kako globalna politika ima veliki uticaj na sport i njegove institucije. Tu je još zaista dobrih naslova koje sam koristio i koji su mi veoma dobro objasnili sliku sporta i politike. Mogu se naći u referencama u sklopu rada ili u spisku literature. Dela vezana za jugoslovensku spoljnu politiku su prevashodno od domaćih autora, koji su poznajući izuzetno dobro izvore vezane za dvadeseti vek, odlično preneli sliku Jugoslavije u tom periodu. Izdvojio bih profesore Branka Petranovića i Ljubodraga Dimića, koji su se dublje posvetili ovoj temi i uz mnogobrojne izvore stvorili sjajne zaključke i sinteze koji sjajno objašnjavaju stanje Jugoslavije u kritičnom momentu.

¹ Grejam Skembler, *Sport i društvo; istorija, moć i kultura*, Beograd 2005, str.

Uvod

Značaj Olimpijskih Igara

Olimpijske Igre su osnovane po principima političke neutralnosti i nacionalne neodređenosti, prema idejama genijalnog Pjera de Kubertena, osnivača modernog olimpizma². Kuberten je želeo da Igre budu deo vaspitanja svetske omladine kroz sport³. Osnivanjem modernih Olimpijskih Igara on je želeo da poveže čitavu omladinu sveta kako bi skupljena na jednom mestu mogla da iskaže svoj žar mladosti i ljubav prema sportu⁴. Ovako idealističnu sliku pokvarili su elementi koji dolaze iz politike, pogotovo nacionalističke ideje. Ubrzo su svake Igre postale deo političke propagande. Kako su svake četvrte godine Igre postajale sve veće i veće, upliv politike u njima je takodje rastao. Posebnu ulogu su uzele velike sile. One su i ovakav vannacionalni događaj uspeli da ukaljaju političkim afinitetima, kroz propagandu, i veoma jakim uticajem u samom rukovodstvu Igara. Slikovit primer koliko je politika jedne velike sile uticala na Medjunarodni Olimpijski komitet, glavno organizaciono telo OI, daje nam film *Chariots of Fire*, koji prati priču o Igrama 1924. u Parizu. Naime kada se sastao britanski sportski tabor, da reši problem svog atletičara, koji iz verskih razloga nije mogao da nastupa u nedelju, u rasparvi koja je nastupila kao rešenje istaklo se da se ovo reši uz pomoć Olimpijskog komiteta. I tada veoma smelo i gordo lord Birkenhed izgovara: *But we are the Comitte*.⁵ U svom gordom obliku lord je objasnio koliko jedna velika sila utiče na olimpizam, ideal nadnacionalnog pokreta. Ovakvi primeri direktnog uticaja politike primetni su na skoro svim potonjim Igrama. Propaganda je Igre odlično iskoristila kao svoje polje delovanja. Berlinske Igre 1936. pokazale su brutalnost Hitlereove propagande⁶. Uspeo je da pokaže moć nacističke Nemačke, ali i da sakrije svoje ratne pretenzije i prikaže se kao miroljubiv. Leni Rifenštal je uspela da ovekoveči ove Igre u svom filmu *Olimpia*, kao dokaz nacističke propagande.⁷ Dok je Rifenštalova svojim filmom pokazala jačinu propagande na Igrama, Džesi

² Velimir Vesović, *Olimpijske Igre*, Beograd 1966, str. 38-39; Bernard Gillet, *Povjest sporta*, Zagreb 1970, str. 93

³ Iv Pjer Bulonj, *Olimpijski duh Pjera de Kuberteana*, Beograd 1984, str. 15

⁴ Grejam Skemblem, *Sport i društvo; istorija, moć i kultura*, Beograd 2005, str. 86

⁵ *Chariots of fire* (1981), r. Hugh Hudson

⁶ G. Skemblem, *nav. delo*, str. 100

⁷ *Olimpia* (1938), r. Leni Riefenshtahl

Ovens je svojim pobedama u atletici pokazao dominaciju američkih sportista, koja traje od Atine 1896⁸. Medjutim, zbog boje kože on je izazvao nekoliko skandala. Opšte je poznato da Hitler nije želeo da se rukuje sa njim, ali nije ni sa nemačkim sportistima. Ovaj Hitlerov čin nije iznenadjujú, mnogo je više problem rasne pripadnosti iskazan Ovensovim povratkom u SAD. Kako i on sam kaže mnogo je veću bol osetio kada ga niko iz Bele kuće nije primio, a kamoli mu čestitao⁹. Ovaj nesportski primer pokazuje koliko su vlasti SAD bile rasistički obojene. Svake sledeće Igre su bile sa nekim političkim ekcesom. Sent Moric 1948. i Zimske Igre obeležio je skandal oko američkih hokejaških ekipa, koji se desio usled sukoba domaćina takmičenja i Medjunarodnog Olimpijskog Komiteta. Oni su se sporili koja će američka hokejaška ekipa nastupati. Domaćini su bili za profesionalni tim, dok je MOK bio za amaterski, braneći svoja načela amaterizma. Ovo je deo mnogo šireg sukoba izmedju amaterskog i profesionalnog sporta koji je tinjao nakon rata, ali je svakako imao i političku podlogu¹⁰. Istorija skandala se nastavljala, posebno kako je Hladni rat povećavao polja svoje borbe, obuhvatajući u njima i Olimpijske Igre. Preko Igara u Minhenu, 1972. i zločina nad izraelskim sportistima¹¹, pa sve do Igara u Moskvi 1980. i Los Andjelesu 1984. na kojima je Hladni rat iskazao svoj vrhunac upliva u sport, može se veoma dobro pokazati koliko je sport postao zapravo *politička disciplina*. U Moskvi su izostali sportisti SAD i još nekih zapadnih zemalja, ohrabreni bojkotom Bele kuće. Uzvrćajući istom merom SSSR i njegovi sateliti izostali si sa Igara u Los Andjelesu¹². Ovakvom politikom bojkota sport je osakaćen, izgubio je svoj pravi smisao, postao je samo igračka podeljenog sveta.

Ovi pojedinačni primeri objašnjavaju koliko su politika, medjusobni sukobi i ideološki elementi, naročito u Hladnom ratu, uticali na Olimpijske Igre i sam sport¹³. Ovakvi ispadi najviše su štetili samom sportu, njegovom razvoju i uzdizanju olimpijskog duha. Pored ovakvih ispada na Igrama, treba napomenuti koliko su politički stavovi i njihova želja za dominacijom uticali na sport. Ako se sagledaju socijalističke zemlje u kojima je sport predstavljao etapu u izgradnji *socijalističke persone*¹⁴, vidimo kako se ideologija lepo utisnula u sportski duh. Istočna Nemačka je najbolji primer ovakvog uticaja na sport. Ona je bukvalno izgradila vojsku svojih sportista, ne

⁸ Ronald A. Smith, *Sports and Freedom, The Rise of Big-Time College Athletics*, New York 1988, str. 42

⁹ W. Baker, *Sports in the Western World*, Totowa 1982, str. 256

¹⁰ Dragan Malešević, *Olimpijske Igre*, Beograd 2008, str. 34

¹¹ Philip D' Agati, *The Cold War and the 1984. Olympic Games*, New York 2013, str. 90

¹² Isto, str. 113-115

¹³ Lincoln Allison, *The Global politics of Sport; The Role of Global Institutions in Sport*, London 2005, str 1-5

¹⁴ Molly Wilkinson Jonson, *Training Socialist Citizens, Sports and the State in East Germany*, Boston 2012, str. 37

birajući sredstva, čak i ona nedozvoljena, da reprezentuje svoju zemlju kao ekonomski stabilnu socijalističku državu. SSSR se rukovodio istim principom, kao i sve zemlje istočnog bloka¹⁵. SAD kao i ostali zapadni svet takodje je preko sporta pokazivao svoju dominaciju, u ovom slučaju kapitalističkog sistema¹⁶. Manje države su preko sportskih i olimpijskih uspeha htele da dokažu svoj nacionalni identitet i pokažu da i one mogu ravnopravno da se bore¹⁷. Shvatajući sport kao izuzetno prihvatljiv medju stanovništvom, uz navijački žar koji pali, vidimo da je državni aparat, nebitno koje ideologije ili sa kojim ciljem, mogao izuzetno lako da ga iskoristi za svoj propagandni program i političke ingerencije.

Jugoslavija izmedju istoka i zapada

Stanje posle Drugog svetskog rata ne može se sagledati van hladnoratovske prizme. U ovom sukobu dva bloka svaki deo planete je bio uključen¹⁸. Jugoslavija je igrala značajnu ulogu u njemu. Njena orijentacija je bila čvrsto vezana za sovjetski lager, ali u jednom trenutku, gotovo iznenada je odbačena¹⁹. U tom trenutku ona se našla usamljena izmedju dva protivnika. Uspela je da izgradi odnose sa obe strane, ali ne vezujući se ni za jednu previše jako. Već je uspela da izgradi svoj pravac i time oformi zapravo jedan nesvrstani lager.

Do 1948, a to je godina kojom se ovaj rad bavi, FNRJ je vodila prosovjetsku spoljnu politiku. Odnos FNRJ i SSSR možemo posmatrati kroz sam odnos Staljina i Tita. Još pre rata njihov odnos je bio na relaciji učitelj-učenik.²⁰ Posmatrajući Staljina kao najvećeg uzora Tito je želeo da krene njegovim stopama u izgradnji socijalizma²¹. Ovakav ideološko-poklonički odnos Tito je uspeo da primeni kroz rat i sprovođenje komunističke revolucije u njemu. Glavni cilj KPJ u ratu bila je saradnja sa Sovjetskom Savezom i želja da on vojno pomogne Jugoslaviju, oslobodi je Nemaca, ali i donese revoluciju. Medjutim u ratu odnos Tita i Staljina nije bio sve vreme

¹⁵ M. Dennis, J. Grix, *Sport under Comumunism; Behind the East German 'Miracle'*, New York 2012, str. 56-83

¹⁶ R. Levermore, Adrian Budd, *Sport and International relations; An Emerging Relationship*, London 2004, str. 35-41

¹⁷ Alan Tomlinson, Christopher Young, *National Identity and Global Sport*, New York 2006, str. 215

¹⁸ John Lukacs, *A new history of the Cold war*, New York 1966, str. 40-66

¹⁹ Lis Lorejn, *Održavanje Tita na površini; Sjedinjene Države, Jugoslavija i Hladni rat*, Beograd 2003. str. 9

²⁰ Ljubodrag Dimić, *Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita: (1944-1974)*, Beograd 2014. str. 88-94

²¹ B. Petranović i Sava Dautović, *Jugoslavija, velike sile i balkanske zemlje 1945-1948*. Beograd 1994, str. 29-32

prijateljski. Zapravo Staljin je do skoro samog kraja rata podržavao real-politiku i želeo da partizanski pokret radi u saglasju sa izbegličkom vladom i generalom Mihailovićem, dok je Tito agresivno isticao komunističke nijanse partizanskog pokreta²². Staljin iako najveći komunista, pritiskao je Tita da izbriše ideološke boje, znajući da to može da razljuti zapad pogotovo Britaniju, s kojom i vodi politiku kompromisa. Na kraju, i sam Čerčil je prihvatio Tita, i to je podstaklo Staljina da poboljša odnos prema partizanskom pokretu²³. Tito nemajući izbora prihvata politiku velikih sila, time je morao da smanji radikalizam svog pokreta²⁴. Kako je rat odmicao, Tito stupa i prvi put u kontakt sa samim Staljinom i obezbeđuje sebi susret sa ocem komunizma. On na svoj prvi susret sa Staljinom odlazi septembra 1944. u Moskvu²⁵. U tom susretu dogovorena je velika pomoć SSSR jugoslovenskim partizanima, što u vojsci što materijalno. Posledica ovoga je bila i pomoć Crvene armije u oslobodjenju Jugoslavije i naročito Beograda 20. oktobra 1944. Sledeći susret dvojice vodja komunističkih pokreta je bio u političkom smislu značajniji. Tada je sklopljen Ugovor o prijateljstvu i posleratnoj saradnji, 11. aprila 1945. ovime je Staljin udario temelje međunarodne nezavisnosti nove jugoslovenske države, ali i odredio sovjetski pravac posleratne Jugoslavije²⁶. Zapad nije na ovo gledao sa odobravanjem, ali je bio svestan da se jugoslovensko-sovjetske veze ne mogu tako lako pokidati, te su nemilice prihvatili. Tito sve više počinje da vezuje novu državu za istočni blok²⁷. Jugoslavija preslikava čitav sovjetski obrazac u svemu. Pogotovo u privredi, gde prihvata sovjetske petogodisnje planove za razvoj²⁸. Ovakve težnje krunisane su trećim, ali i poslednjim susretom Tita i Staljina, maja 1946²⁹. Tada su sklopljeni ugovori vezani za industrijalizaciju, finansije i ostale grane privrede, čime se FNRJ u potpunosti priklonila SSSR. Po prirodnom sledu ovakve spoljne politike, Jugoslavija je morala da odbaci zapad. Sukob sa zapadom, u hladnoratovskom maniru, najbolje opisuju stanja u Trstu, Koruškoj i Grčkoj³⁰. U Trstu i Koruškoj Tito se bori za jugoslovenske teritorijalne zahteve, dok zapad podržava protivničke

²² Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 95-96

²³ Isto, str. 98-99

²⁴ Isto, str. 100

²⁵ Prof. Momir Stojković, "Borba velikih sila za prevlast i sfere uticaja na Balkanu" u: *Balkan posle Drugog svetskog rata*, (pr. Petar Kačavenda), Beograd 1996, str. 17; D. Marković i S. Kržavac, *Zavera Informbiroa*, Beograd 1987, str. 123

²⁶ Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918-1978*, Beograd 1980, str. 452

²⁷ Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 114

²⁸ B. Petranović, *nav. delo*, str. 472

²⁹ Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 116

³⁰ B. Petranović, *nav. Delo*, str. 454-466

strane. U tim pitanjima SSSR je ostao dosta suzdržan³¹, kao i u ratu, zbog politike kompromisa, ne želeći da zaoštava odnose za bivšim saveznicima. U Grčkoj, zapadu je smetala pomoć koju je Jugoslavija slala komunističkoj strani u građanskom ratu³².

Kako se Hladni rat zagrevao, Staljin je odlučio da napravi neko telo kojim će moći da jače veže ostale komunističke partije, odnosno svoje satelite. Povodom toga osnovan je Informacioni biro, savetodavno telo komunističkih partija SSSR, zemalja narodne demokratije, Italije, Francuske i Jugoslavije³³. Ovo je bio početak kvarenja odnosa Sovjetskog Saveza i celog istočnog bloka sa FNRJ. Naime, na početku nije delovalo kao da postoje neke razmirice. Početkom 1948. Tito samo navodi da su u *raskoraku* sa SSSR³⁴, ali je ostao čvrsto pri svom stavu da je politika Jugoslavije u potpunosti okrenuta istočnom bloku. Zapravo prve nesuglasice i kritike od strane IB Tito je smatrao nesporazumom, sve dok Staljin nije poslao pismo sa simboličnim datumom 27. marta 1948³⁵. U njemu je naveo nezadovoljstvo zbog klevetanja Crvene armije i maltretiranja sovjetskih stručnjaka, koji su bili tehnička podrška Jugoslaviji, od strane KPJ. Naime, postojali su osnovani argumenti za ovakve optužbe u pismima kojima se Tito žalio Staljinu, ali u drugarskom duhu, na odnos crvenoarmejaca sa stanovništvom Jugoslavije pri dolasku u oslobodilačku misiju. Staljin je naglašavao kako je Crvena armija oslobodila Jugoslaviju i kako bez nje nikada revolucija ne bi uspeła. Tito je na sve ovo odgovorio: *ma kako neko od nas volio zemlju socijalizma SSSR, on ne smije ni u kom slučaju manje voleti svoju zemlju, koja takodje izgrađuje socijalizam*³⁶. Ove Titove reči su zapravo kamen temeljac potonje spoljne politike Jugoslavije. Moskva je ovakav odgovor protumačila kao zaoštavanje konflikta³⁷. Za sve ovo vreme Tito je nastojao da se održi kod Staljina i opravda KPJ. Zapravo niko nije očekivao da će se desiti potpuni raskid. Krajem juna 1948. IB je Rezolucijom otsekao Jugoslaviju iz saveza komunističkih zemalja³⁸. Predstavnici IB su osudili KPJ na zasedanju u Bukureštu, označivši je kao raskolničku, antisovjetsku i zemlju koja

³¹ Prof. Momir Stojković, *na. delo*, str. 23

³² Dr Đoko Tripković, „Sukob Jugoslavije i Sovjetskog Saveza i odnosi na Balkanu 1948-1955“, *Balkan posle Drugog svetskog rata*, (pr. Petar Kačavenda), Beograd 1996, str. 86-91

³³ B. Petranović, *nav. delo*, str. 467

³⁴ Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 118; B. Petranović, *nav. delo*, str. 471

³⁵ B. Petranović, *nav. delo*, str. 473

³⁶ Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 119; B. Petranović, *nav. delo*, str. 475

³⁷ B. Petranović, *nav. delo*, str. 476

³⁸ „Izjava CK KPJ povodom rezolucije Informacionog biroa komunističkih partija o stanju u KPJ,“ *Politika*, 30. jun 1948, str. 1; „Izjava CK KPJ povodom rezolucije Informacionog biroa komunističkih partija o stanju u KPJ,“ *Borba*, 30. Jun 1948, str. 4

je prišla zapadnom imperijalizmu³⁹. Ovakvo tumačenje držanja KPJ izneto je u Rezoluciji o CK KPJ i njenom rukovodstvu. Ovime je započeto odvajanje Jugoslavije od zemalja istočnog lagersa. Sada se u sred Hladnog rata Jugoslavija našla sama. Odbačena od bivših bratskih zemalja, a sa zapadom od ranije u neslaganju, morala je da traži svoj novi put. Odmah nakon Rezolucije Jugoslavija nije odmah raskinula sa SSSR i zemljama narodnih demokratija, što se najbolje vidi iz beogradske štampe u kojoj je i dalje glavni politički cilj bio istok, sa SSSR na čelu. Jedino su osudjeni Rezolucija i izdajnici komunizma koji su klevetali KPJ. Na osnovu ovakvog tumačenja Jugoslavija se i branila, pravdajući svoj ispravni put ka komunizmu. Ovo je podstaklo da svi jugoslovenski komunisti još jače zapnu u izgradnji komunizma, čime su hteli dokazati svoju pravovernost. Ovakvo stanje iznedrilo je sazivanje Petog kongresa KPJ⁴⁰. On je održan krajem jula 1948. na njemu su osudjeni kao izmišljotine odluke IB⁴¹. Naglašavano je da će KPJ ostati verna kao i do tada svom planu izgradnje socijalizma i da je niko u tome neće omesti. KPJ je obećala da će dokazati da nije skrenula sa puta nauke Marksa-Engelsa-Lenjina-Staljina. Iz ovoga se vidi da odluke Petog kongresa nisu bile direktno upućene protiv SSSR i Staljina, već protiv IB. Najvažnije je da je na ovom kongresu cela partija stala na stranu Tita i rukovodstva KPJ. To je bila osnova daljeg individualnog puta u izgradnji socijalizma.

Kako je vreme prolazilo, sukob se produbljivao. SSSR započinje propagandni rat⁴². Posebno preko suseda Jugoslavije, koji su koristili da preko granica ubacuju letke, špijune i da oforme kordon oko gotovo cele Jugoslavije⁴³. Zanimljiva je pojava Titovih karikatura u sovjetskoj štampi⁴⁴. Uz ovo usledile su ekonomske sankcije, koje su dosta pogodile FNRJ, jer su njen uvoz i izvoz bili oko 50% prema zemljama sovjetskog lagersa⁴⁵. Jugoslavija kao odgovor na ovo sprovodi politiku destaljinizacije i stvara svoj jedinstven put, na zapadu nazvan titoizam. Sukob sa IB i istočnim blokom omogućio je otopljanje odnosa sa zapadom. Ali ipak Jugoslavija nije potpuno prišla zapadu. Zapad je zaista *održavao* Tita na površini, ali nikad nije uspeo da je svrsta u svoj blok⁴⁶. Kada je Tito posle Staljinove smrti popravio odnose sa SSSR ni tada nije potpuno prisao

³⁹ B. Petranović, *nav. delo*, str. 469; D. Marković i S. Kržavac, *nav. delo*, str. 25

⁴⁰ Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 119

⁴¹ B. Petranović, *nav. delo*, str. 480-481

⁴² B. Petranović, *nav. delo*, str. 484; D. Marković i S. Kržavac, *nav. delo*, 273- 295

⁴³ B. Petranović i S. Dautović, *Velika šizma*, Podgorica 1999, str. 62-63

⁴⁴ Radoica Luburić, *Vrući mir Hladnog rata*, Podgorica 1994, str. 70

⁴⁵ Dr Đoko Tripković, *Sukob Jugoslavije i Sovjetskog saveza i odnosi na Balkanu 1948-1955*, str.86-91

⁴⁶ Lis Lorejn, *nav. delo*, str. 71-73; B. Petranović i S. Dautović, *Velika šizma*, str. 70-71

ni istočnom bloku. Politika nezavisnog puta je uspela, krunisavši je formiranjem pokreta nesvrstanih.

1. Vidjenje Istoka i Zapada

Nijedan aspekt državnog i društvenog uređenja nije mogao, pod uticajem jake političke propagande, sankcija i sve zategnutijih odnosa, proći „netaknut“, tako je pod velikim uticajem političkih dešavanja bio i sport. Šta više, upliv političkih struja bio je toliki da se pozicioniranje Jugoslavije i uopšte njena spoljna politika mogu sagledati kroz prizmu sporta. Kroz prikazivanje Olimpijskih Igara kao jednog globalnog sportskog događaja može se odlično sagledati stanje na političkoj sceni. Kada se na ovo doda stanje Hladnog rata Olimpijske Igre dobijaju još širu političku dimenziju. Zapravo, Olimpijske Igre postaju arena hladnoratovskih sukoba. Prve hladnoratovske, odnosno prve posleratne Igre održane su u Londonu. Usled toga, hladnoratovska propaganda još uvek nije ušla toliko duboku u sport, kao recimo na Igrama u Moskvi 1980. ali je dovoljno da može da se napravi političko-ideološka analiza i prikaže sam početak sportske hladnoratovske propagande.

Kada se priča o Olimpijskim Igrama u Londonu treba se osvrnuti i na dešavanja sa Zimskih Olimpijskih Igara, koje su se održale u februaru iste godine. One su deo zimskih sportskih disciplina koje prirodno zahtevaju zimske vremenske uslove, a zapravo zajedno sa Letnjim čine jednu celinu.⁴⁷ Za ovu temu vremenska udaljenost dveju Igara je zapravo jako korisna. Naime, pošto su se Zimske odigrale u februaru, a Letnje u julu i avgustu, možemo napraviti paralelu u prikazivanju beogradske štampe koja je pisala izveštaje za obe. A kako je već pisano rezolucija Informbiroa se desila krajem juna, odnosno u *intermecu* dva takmičenja, tako dobijamo mogućnost da sagledamo kakva je bila reakcija beogradske štampe u olimpijskim izveštajima prema zapadu i prema istok, da li se nešto promenilo u stavu pisanja, i ako jeste na koji način i u kojoj meri.

⁴⁷ „Odlazak dve grupe jugoslovenskih smučarskih reprezentativaca u Sent Moric“, *Borba*, 20. januar 1948, str. 7

1.1 Vidjenje kroz Zimske Olimpijske Igre

Zimske Olimpijske Igre 1948. odigrale su se 28. januara do 9. februara. Kao i pre dvadeset godina izabran je Sent Moric u Švajcarskoj, zbog dobrih skijaških uslova.⁴⁸ Treba uzeti u obzir da je mesto održavanja u državi koja pripada zapadnom svetu, te da za komunistički svet pretstavlja državu koja se obogatila kroz svoj kapitalistički sistem. Treba istaći i da su održane posle čitavih dvanaest godina od poslednjeg olimpijskog takmičenja. Pre rata je održano deset letnjih i četiri zimskih Igara. Međutim rat je prekinuo razvoj olimpizma, tako da je posle njegovog završetka bilo potrebno da se olimpizam obnovi i izgradi opet. Stoga su prve Igre odisale ne baš razvijenim olimpijskim duhom.

U izveštajima beogradske štampe vezano za Igre u Sent Moricu preovladavaju oni koji su pisani o pogledu na zapad. Razlog tome kao što je rečeno je sama lokacija održavanja ali i činjenica da mnogo više zapadnih zemalja učestvuje. Zanimljivo je da SSSR nije jedan od učesnika takmičenja. Tako da su istok predstavljale Poljska, Čehoslovačka i Jugoslavija⁴⁹.

Već u prvoj najavi Igara, beogradska štampa donosi negativan sud povodom održavanja takmičenja⁵⁰. U izveštaju stoji da je mesto održavanja izabran jer se tu nalaze luksuzni hoteli koji će zbog takmičenja moći da naprave veliki profit. Navodi se da su ovi lanci hotela iskoristili Olimpijske Igre kako bi *reklamirali* svoje usluge. Švajcarska je prikazana kako nije žalila novca pri ulaganju u Igre, znajući da time sebi stvara *reklamu* i da će tako privući *bogataše* sa zapada. Takodje, blizinu između sportskih igrališta i turističkih hotela tumače kao turističku propagandu, a ne logički, odnosno da je mnogo efikasnije prelaziti što manju razdaljinu od smeštaja do takmičarskog kompleksa. Zaključeno je da u ovom slučaju veću ulogu igra turističko-trgovački momenat u odnosu na sportski. U prilog ovome *Politika* dodaje mišljenje jednog Francuza, koji je rekao da su izabrane lake staze kako bi Amerikanci, koji su prosečnih skijaških sposobnosti, mogli da se plasiraju u finale.⁵¹ To je navodno Švajcarska uradila kako bi plasirala svoju propagandu ka

⁴⁸ D. Malešević, *nav. delo*, str. 70

⁴⁹ Isto, str. 71

⁵⁰ „Na V zimskim olimpijskim igrama jugoslovensku reprezentaciju sačinjavaće 16 smučara i 2 klizača,” *Borba*, 6. januar 1948, str. 5

⁵¹ „U Sent Moricu vrše se pripreme za V zimske olimpijske igre,” *Politika*, 4. januar 1948. str. 6

Sjedinjenim Državama, a do toga joj je jako stalo. Ovime je započela osuda i kritika kapitalističko-potrošačkog šablona koji su primenjivali stanovnici sa zapada. Ovakve negativne teze beogradska štampa iznosi i kroz ostale skandale i probleme, koji su zapravo neizbežan deo sportskog takmičenja. Priča o iskorišćavanju Igara u korist trgovačke propagande i kapitalističkih moćnika doživela je vrhunac u članku iz *Borbe*, koji žestokim rečima osudjuje ovakvu pojavu, iskazujući preveliki ideološki ton izveštača. Sam naslov članka, *Razonoda za bogate strane goste*, odaje ironiju koju nam donosi kroz čitav tekst. Uzrok ovakvog ponašanja navodi kao želju da gubitke turističkih koncerna, koje su doživeli u ratu, nadoknadi putem Olimpijskih Igara i ogromne propagande koju će iskoristiti na njima. Navodi sve tada moderne vrste reklama, kao što su plakati sa raznim bojama, lepim i zgodnim ženama, uz zanimljive parole. Sve ovo dopisnik navodi kao negativne pojave koje služe da privuku pre svega Amerikance, a zatim i ostale ljude koji jedva čekaju da troše svoje bogatstvo, koje su zaradili ne radeći ništa. On svoje optužbe proširuje i na cene ulaznica i sitnih suvenira sa olimpijskim obeležjem, koji po visokim cenama, prate svake igre. Ovde, zapravo, osporava postojanje simboličnih proizvoda, koji su takodje sastavni deo ovako velikih događaja. Kao zaključak donosi da su se luksuzni hoteli napunili posle nekoliko godina bez mušterija. Navodeći sve ove trenutke trgovačke propagande, kako ih on vidi, takodje iznosi i nekoliko skandala u vezi zastava koje nisu bile dignute na jarbole, i himni koje nisu mogle da se odslušaju za vreme pobjednika. Naravno ovakvi problemi su se baš desili zemljama koje ne pripadaju zapadnom bloku. Na kraju svog poduzetog članka, novinar zaključuje da sve to uklanja sportski duh i stavlja trgovački cilj u prvi red, i da je ceo događaj, zapravo, zabava za krupne bankare, industrijalce, vlasnike rudnika i akcija, i kako navodi *kraljeve guma za žvakanje*⁵². Kroz svoj ironični ton članak nam donosi jednu detaljnu sliku prema Zapadu.

Sigurno su američki skandali na Igrama izazvali najveći odjek u beogradskoj štampi. Oni su kroz reči izveštača uzeti kao argumenti protiv Amerike. Uz ideološki stav izneti su sami događaji. Najveći skandal koji je obeležio Olimpijske Igre u Sent Moricu bio je sukob dve američke hokejaške ekipe. One su se sukobile oko prava učešća na Igrama⁵³. Medjunarodni Olimpijski Komitet je stao na stanju Američke amaterske unije, dok je švajcarski komitet stao uz profesionalnu

⁵² P. Stevčić, „Razonoda za bogate strane goste,” *Borba*, 9. februar 1948. str. 7

⁵³ D. Malešević, nav. delo, str. 70

asocijaciju⁵⁴. Naime, učešće na Olimpijskim igrama moglo je biti samo od strane amaterskih predstavnika.⁵⁵ Ovo je inače čest primer sukoba amaterizma i profesionalizma pogotovo u SAD.⁵⁶ U dopisima iz *Borbe* i *Politike* pravi razlog sukoba se zanemaruje i iznose se navodne činjenice koje kompromituju SAD, švajcarsku organizaciju, ali i Međunarodni Olimpijski Komitet. U svojim dopisima obe američke ekipe su bile zapravo profesionalne, samo što je jedna, po pitanju profesionalizma bila otvorena, a druga koja se nazivala amaterskom takodje je bila profesionalna asocijacija, samo prikriveno. Jedine razlike bile su što profesionalna asocijacija po priči dopisnika ima više dolara od ove druge.⁵⁷ Ovime je oklevetan i američki sport, tvrdnjom da kriju svoj profesionalizam. Ovakve osude između dva bloka biće prisutne sve dok se amaterski sport i zvanično ne transformiše u profesionalni, krajem sedamdesetih godina.⁵⁸ Izbor profesionalne asocijacije (AHA), objašnjen je opet dolarima. Navedeno je da je vlasnik AHA, inače sin vlasnika *Medison Skver Gardena* u Njujorku, dolarima obezbedio svoje meso na Igrama, dajući ih švajcarskom komitetu i Svetskoj hokejaškoj organizaciji. Razlog ovog zločina bio je dobar propagandni *biznis*, koji su Igre omogućavale⁵⁹. U ovo se umešao Međunarodni Olimpijski Komitet, koji je osporavao učešće AHA i pretio švajcarskom komitetu da će ih isključiti iz federacije. Međutim, švajcarski komitet navodno je odbranu vodio sa takodje plaćenim potvrdama da su članovi AHA amateri⁶⁰. Ovime je opet ocrnjen švajcarski komitet, željan da Igre iskoristi kao *reklamu* za svoje komercijalne usluge, ali osuđeni su i pojedinačni američki kapitalisti. Ovim izdvajanjem pojedinca kao moćnika u američkom društvu, perfidan je način da se objasni stanje u SAD, tako što vlada nekolicina i to onih koji su se obogatili kroz svoju malverzatorsku praksu. U daljem praćenju ove afere opisana je reakcija predsednika američkog olimpijskog komiteta. Ovu reakciju beogradska štampa nazvala je diktatorskom, a samog predsednika diktatorom. Uz to da je takvo ponašanje posledica uvođenja poznate američke političke metode, u ovom slučaju u sportu.⁶¹ Interesantan je podatak da se u istom broju *Politike* na kraju novina prikazuje reklama za

⁵⁴ „Švajcarski olimpijski komitet doneo je odluku povodom učešća Amerike u hokeju na ledu”, *Politika*, 23. januar 1948, str. 8

⁵⁵ Frank P. Jozsa, *College Sport Inc. How Commercialism Influences Intercollegiate Athletics*, New York 2013, str. 22

⁵⁶ Ronald A. Smith, *Sports and Freedom The Rise of Big-Time College Athletics*, New York 1988, str. 172

⁵⁷ „Odlazak dve grupe jugoslovenskih smučarskih reprezentativaca u Sent Moric”, *Borba*, 20. januar 1948, str. 7

⁵⁸ Ronald A. Smith, *nav. delo*, str. 175

⁵⁹ „Švajcarski olimpijski komitet doneo je odluku povodom učešća Amerike u takmičenju u hokeju na ledu”, *Borba*, 24. januar 1948, str. 7

⁶⁰ „Švajcarski olimpijski komitet doneo je odluku povodom učešća Amerike u hokeju na ledu” *Politika*, 23. januar 1948, str. 8; „Juče u Sent Moricu počele Pete zimske olimpijske igre”, *Borba*, 31. januar 1948, str. 7

⁶¹ „Danas će na svečan način biti otvorena zimska olimpijada u Sent Moricu”, *Politika* 30. januar 1948, str. 6

film *Veliki diktator*, u režiji Čarlija Čaplina, koji istovremeno tumači vodeću ulogu.⁶² Ovo se može prokomentarisati kao vrsta aktuelne propagande, koja se kroz iste nadimke, negativne kometare, attribute koristila sa obe strane podeljenog sveta. Skandal je završen kompromisom, odnosno da AHA učestvuje na Igrama, ali da se njeno učešće ne plasira i da ostane bez rezultata, kao privatno takmičenje⁶³. Ova reč *privatno* sigurno je bola oči jugoslovenskim čitaocima koji su prihvatili princip društvene svojine. Svakako, ni ovakav kompromis dopisnici jugoslovenske štampe nisu preskočili, a da ne provuku kroz političku osudu. Naime kompromis je tretiran kao slabost Međunarodnog Olimpijskog Komiteta koji se povinovao američkom pritisku i dozvolio učešće.⁶⁴ Ovakav stav sa jednom od međunarodnih organizacija može se poistovetiti sa OUN i ostalim, gde se u kontekstu hladnoratovske borbe, američki uplivi i uticaji tumače kao težnja imperijalizma da preko tih organizacija stvara svoje kolonije, vrše pritisak u svetu i ugrožavaju mir. Primer za ovo jeste jedan članak koji je osvanuo posle Zimskih Olimpijskih Igara u *Borbi*, u kojem je Beri Brendedž, predsednik Međunarodnog olimpijskog komiteta, nazvan sportskim diktatorom na čelu *njegovog* Olimpijskog komiteta.⁶⁵ Iako bez plasmana, AHA je ispunila svoj cilj jer je po navodima dopisnika *Borbe*, sklopila dogovore o sledećim utakmicama po zemljama gde vladaju isti principi u sportu kao u Americi.⁶⁶ Isti dopisnik donosi i vest da su Amerikanci pokazali agresivno ponašanje na utakmicama hokeja, naročito prema Poljacima i sudijama⁶⁷. Ovakav sud verovatno je posledica prikazivanja Amerikanaca kao ratnih huškača, podrivatelja mira i imperijalista. Ovako je jedan skandal koji je nastao na tlu SAD postao tema propagandnog bombardovanja beogradske štampe, koja je svaku priliku uspešno iskorišćavala da iskrivi sliku zapada ili da negativne stvari preuveliča.

Još jedan skandal beogradska štampa provukla je kroz svoj propagandni aparat. Bio je to slučaj da su za Olimpijske Igre, kao učesnici Austrije bili prijavljeni pripadnici bivšeg Gestapoa i SS odreda. U ovom slučaju mete jugoslovenske propagande bile su Međunarodna smučarska (skijaška) federacija, Austrija i naravno anglo-američki uticaji. Treba pomenuti da je Jugoslavija, još od završetka rata, vodila spor oko Koruške sa Austrijom. Kroz čitavu beogradsku štampu ovaj

⁶² *Politika*, 30. januar 1948, str. 8

⁶³ „Juče su u Sent Moricu otvorene V zimske Olimpiske igre,” *Politika*, 31. januar 1948, str. 6

⁶⁴ „Juče u Sent Moricu počele Pete zimske olimpiske igre” *Borba*, 31. januar 1948, str. 7; „Juče su u Sent Moricu otvorene V zimske Olimpiske igre,” *Politika*, 31. januar 1948, str. 6

⁶⁵ „Vesti iz inostranstva,” *Borba*, 11. februar 1948, str. 7

⁶⁶ P. Stevčić, „Amerikanci izazvali skandal na Olipijadi u Sent Moricu,” *Borba*, 2. februar 1948, str. 7

⁶⁷ P. Stevčić, „Amerikanci izazvali tuču na utakmici,” *Borba*, 3. februar 1948, str. 7

sukob je prikazivan pod uticajem zapadnih sila, što i jeste bio slučaj, ali u štampi su oni bili obavijeni pričom o vaskrsavanju fašizma od strane anglo-američkih okupatora. U slučaju sa Olimpijskih Igara opisan je skandal o prijavi učesnika, koji su u ratu bili članovi fašističkih organizacija. Sa kolikom je oštrinom osudjen ovaj postupak vidi se i iz samog naslova članka: *Austrijski gestapovci na Olimpijadi*⁶⁸. Označen kao novi skandal u nizu skandala, ovaj članak donosi odluku Međunarodne smučarske federacije iz 1946. u kojoj je zabranjeno učestvovanje u međunarodnim takmičenjima bivšim članovima fašističkih organizacija. Problem je isplivao kada su se u prijavi za Igre od strane Međunarodne smučarske asocijacije našla i dva bivša člana zločinačkih organizacija, jedan Gestapoa, drugi SS odreda. Smelo navodeći da su oni zaista bili u tim organizacija i da su ih po imenu prepoznali jugoslovenski i norveški član Međunarodne smučarske organizacije, otvara mogućnost za preteranu i prenaplašenu nameru izveštača da stvori skandal, možda bez argumentovanih osnova. U daljem tekstu navodi se da je ove zločince podržao i austrijski delegat asocijacije, karakterišući ga kao neofašističkog agenta. Međutim, uz energično protivljenje i slanje prijave jugoslovenskog delegata, koja je prihvaćena, jedan od učesnika sklonjen je sa prijavne liste. Drugi prijavljeni učesnik prepoznat kao bivši član fašističke grupacije nije bio uklonjen sa prijavne liste, uz obrazloženje da je njegov dosije bez informacija da je učestvovao u fašističkim organizacijama. Navodno, nakon toga, već pomenuti neofašistički agent uspeo je da nagovori predsedavajuće iz norveške delegacije da otkazu prijavu Asocijaciji. Kako je to uspeo, dopisnik objašnjava da niko nije znao. Nakon ovoga nastavio se spor sa jugoslovenskom delegacijom koja je i dalje protestovala zbog ovakve odluke. U njenu odbranu stao je i poljski delegat, naravno osoba iz zemlje narodne demokratije. Na kraju, pitanje je odloženo za kasniju konferenciju. Kao epilog ove priče, kraj članka nam donosi osudu Međunarodne smučarske asocijacije, kao tela koje se samo pretstavlja kao *politički nezainteresovana*, i da ustvari samo preslikava metode anglo-američke okupatorske politike, kojima je za cilj da uzdignu fašizam i povrate fašiste na vlast. Primer ovog skandala je dobar, jer pokazuje da je zapravo glavni krivac uvek bio SAD, sa svojim imperijalističkim nastojanjima. Iako priča o bivšim članovima fašističkih organizacija ima nekog osnova, veza Sjedinjenih Država je potpuno samoinicijativno ubačena, kako bi upotpunila propagandni cilj beogradske štampe. Iz priloženog se vidi da se beogradska štampa nije libila ubacivanja netačnih informacija ili preuveličavanja priče, kako bi od same priče

⁶⁸ P. Stevčić, „Austrijski gestapovci na Olimpijadi,” *Borba*, 5. februar 1948, str. 7

stvorila svoju verziju sa iskrivljenom istinom. Ta njena osobina nije zaobišla ni priče o Olimpijskim Igrama, koje zaista u načelu predstavljaju apolitičnu organizaciju.⁶⁹

Sa druge strane imamo vesti o zemljama narodne demokratije, pa i SSSR koji nije ni učestvovao kao takmičarski član. Članci vezani za bratske države pisani su u toplom tonu, svaki uspeh je bio istican, pa i onaj najmanji. Kroz cele Igre rezultati istočnih zemalja uvek su nabrojani prvi i često uz pohvale, dok rezultati zapadnih zemalja ostaju formalni, bez reči hvale. Kroz takve vesti često je provlačen cilj socijalizma koje su te zemlje sprovodile, nekad očigledno a ponekad u pokušaju da izveštaj bude skroz objektivan, međutim nije mogao da se sakrije ton koji je hvalio.

U kolikoj meri su potencirane vesti o SSSR može se pokazati na kratkom članku gde se navodi da je sovjetska delegacija stigla u Sent Moric samo u ulozi posmatrača.⁷⁰ Na ovu, manje bitnu vest, dolazi i zanimljiva informacija o novinarskom skandalu⁷¹. Naime, izveštava se kako je američka novinarka *Junajted presa* u intervjuu sa sovjetskim klizačima *saznala* da oni ne učestvuju zato što im nije dozvolila Sovjetska klizačka federacija. U beogradskoj štampi ova izjava je osudjena kao izmišljotina. Kao pokriće iznet je razgovor sa istim sovjetskim klizačima koji su sami poricali da su to izjavili, uz to da ih novinarka nije ni pitala to pitanje, već samo neka *glupa i neinteligentna pitanja*. Ovakav gnusan događaj za beogradske novinare izazvao je reakciju da je to zapravo još jedan vid američke političke provokacije i klevete na račun SSSR, ovog puta protiv sovjetskih sportista. Ovo je lep primer hladnoratovske *manije* da se uhvati svaki potez što američke što sovjetske strane. Naime, iz ovoga se vidi da je čak i SAD hteo da stvori neku iskrivljenu sliku o sportistima SSSR, koji čak nisu ni igrali neku ulogu na ovim Igrama. Takođe, vidimo i da beogradska štampa, naklonjena Sovjetskom savezu, u svakom detalju gleda da odbrani svog ideološkog uzora. Dok po načinu pisanja i plasiranja informacija zauzima mesto u globalnoj hladnoratovskoj štampi i njenoj ulozi u novinarskoj borbi dva bloka.

Izlaganje vesti o zemljama narodnih demokratija ima isti ton kao i o SSSR. Jedino je u ovom slučaju broj izveštaja brojniji, jer su one bile učesnice na olimpijskom takmičenju. Shodno tome, navodi se izdvojeni podatak da je čehoslovačka reprezentacija otputovala za Sent Moric.⁷²

⁶⁹ G, Skembler, *nav. delo*, str. 97-119

⁷⁰ „Danas će na svečan biti otvorena zimska olimpijada u Sent Moricu,” *Politika*, 30. januar 1948, str. 6

⁷¹ „Američka agencija donosi izmišljeni intervju,” *Politika*, 7. februar 1948, str. 6; „Američka novinarka izmislila intervju sa sovjetskim klizačima,” *Borba*, 7. februar 1948, str. 7

⁷² „Iz inostranstva,” *Politika*, 24. januar 1948. str. 5

Navodjenjem ovako trivijalnih podataka o istočnim predstavnicima jasno pokazuje koliko su one potencirane i favorizovane u izveštajima o Olimpijskim Igrama. U potonjim vestima detaljno je opisana priprema čehoslovačkih sportista. U tim vestima posebno su pohvaljeni stručnost trenera, organizacija, dobra taktika i veliki trud igrača⁷³. Takođe, dopisnike *Politike* nije zaobišla ni jedna, zapravo veoma humana i lepa vest. Naime, jedan hokejaš iz čehoslovačke ekipe je bio kratkovid, što mu je onemogućavalo da tokom utakmica da svoj maksimum. Ovaj problem je rešen dobijanjem *nesalomljivih naočara* od strane čehoslovačke federacije. Ovu zaista lepu vest, dopisnik je upotrebio kako bi pohvalio uspeh čehoslovačke industrije, koja je stvorila tako tehnički napredan proizvod.⁷⁴ Iako prožet humanom vešću, ovaj članak donosi nam propagandni uticaj. Hvaleći industriju jedne zemlje narodne demokratije, dopisnik samo upražnjava već ustaljenu praksu, a to je da se što više ističe napredak industrije i privrede u svim zemljama koje su na putu komunizma. Ovo je za cilj imalo dokazivanje da je izgradnja socijalizma pravilan put ka razvoju i napretku. Takođe u aspektu Hladnog rata, ovakav vid propagande primetan je u ovakvom maniru kroz celokupnu beogradsku štampu. Nastavljajući sa pohvalama i uspesima Čehoslovačke i ostalih zemalja sovjetskog bloka, beogradska štampa donosi i zanimljivi opis taktike Čehoslovaka i Poljaka naspram Amerikanaca, Engleza i Kanadjana. Prva taktika bila je sistem *kolektivne* igre s vrlo lepim kombinacijama u kojima dolaze do izraza visoke tehničke sposobnosti svakog igrača, dok je druga sistem *individualnih* prodora i grubosti⁷⁵. Ovakvim opisom sportske taktike izveštač nam metaforički upoređuje dva suprotstavljena politička sistema. Kroz gotovo književni opis dobija se slika da je *kolektivno* bolje od *individualnog*. Što je, zapravo, simbolički prikazana razlika između komunizma i kapitalizma. Kroz mnoge naredne vesti o rezultatima, uspesima, stiže se utisak da su Čehoslovačka i Poljska pre svega, jedne od najuspešnijih reprezentacija, iako zapravo to nisu. Najuspešnije bile su Švajcarska, Švedska i Norveška.⁷⁶

Treba napomenuti još nekoliko članaka koji su iskoristili sitne sportske ispade, probleme, i ne *fair play* trenutke. Svakako negativni, ali zaduženi, dopisnici beogradste štampe trudili su se da iz tog svakog nesporazuma okrive zapadne zemlje, najčešće Sjedinjene Države. Tako je, primera radi, objavljena vest o jugoslovenskom skijašu koji je posle prihvaćene žalbe zauzeo

⁷³ „Juče su u Sent Moricu održana smučarska takmičenja u daljinskom trčanju na 18 kilometara,” *Borba*, 1. februar 1948, str. 5

⁷⁴ „Čehoslovaci se nadaju uspehu na zimskoj Olimpijadi,” *Politika*, 25. januar 1948, str. 8

⁷⁵ „Čehoslovački i poljski hokejisti,” *Borba*, 10. februar 1948, str. 7

⁷⁶ D. Malešević, nav. delo, str. 70

osamnaesto mesto, ali je na birou za štampu njegov plasman ostao dvadeseti. Uzrok ovome, po dopisniku, nije samo neorganizovanost već i *zlonamernost* prema jednom Jugoslovenu, zbog toga što je iza sebe ostavio jednog Italijana.⁷⁷ Ova napomena, da je baš zbog Italijana ostao oštećen jugoslovenski sportista, ima smisla kada se sagleda u kontekstu spora oko teritorije Trsta, oko koje su se sporili jugoslovenska i italijanska država. O ovom sporu jugoslovenska štampa ostavila je odjek da je to bila imperijalistička namera anglo-amerikanaca da preko Italije i Trsta prošire svoje kolonije na Jadranu. Slično upotrebljavanje nečasnih slučajeva može se videti i na primeru u takmičenju skijaških skokova. Naime, *Borba* donosi vest da su sudije bile nepravične i da su, naravno, Amerikancima davali veće ocene od zaslužene.⁷⁸ Ovakav prikaz skroz je u duhu istočne štampe, koja uvek za krivca navodi *Amerikance*, i vremenom sam pomen *Amerikanaca* izaziva gorčinu i negativni prizvuk. Zapravo sve američko postaje negativno u istočnoj štampi, pa tako i u beogradskoj. Ovakvo sitnih primera bilo je još, kao što je već pomenuto. Svaki trenutak dopisnici *Politike* i *Borbe* nastoje da prikažu istočne zemlje u pozitivnom svetlu istočne zemlje, dok zapad, a pogotovo Ameriku, postavljaju kroz negativan spektar.

Izveštaje beogradske štampe o Istoku i Zapadu na Zimskim Olimpijskim Igrama se mogu označiti kao deo propagande koju je doneo Hladni rat. Zapad je dosta puta čak i surovo osudjen, dok se istok na svaki način hvali. Naravno, treba istaći da su mnoge vesti bile potpuno neutralne politički, rezultati su navodjeni sportski, bez pretenzija. Ali utisak je da dopisnici *Politike* i *Borbe* nastoje da što više sliku na Igrama okrenu u korist socijalističkog sveta. Ovakav prikaz, detaljno iznet, bitan je da bi se uporedio sa prikazom sa Letnjih Olimpijskih Igara. Kao što je napisano, u vremenskom vakuumu dveju Igara desila se Rezolucija Informbiroa, koja je strogo osudjena kroz jugoslovensku štampu.⁷⁹ Medjutim, da li se odnos prema zapadnim i istočnim država promenio kroz izveštaje beogradske štampe videćemo u sledećem odeljku.

⁷⁷ „Jugosloven Saša Molnar plasirao se na 18 mesto izmedju 77 takmičara iz 15 država,” *Politika*, 6. februar 1948, str. 6

⁷⁸ P. stevčić, „Jugosloven Janez Poldo skočio 71 metar,” *Borba*, 8. februar 1948, str. 7

⁷⁹ „Izjava CK KPJ povodom rezolucije Informacionog biroa komunističkih partija o stanju u KPJ,” *Politika*, 30. jun 1948, str. 1; „Izjava CK KPJ povodom rezolucije Informacionog biroa komunističkih partija o stanju u KPJ,” *Borba*, 30. Jun 1948, str. 4

1.2 Vidjenje kroz Letnje Olimpijske Igre

Posle dvanaest godina pauze konačno su održane Olimpijske Igre, po drugi put u Londonu. Prvi put su bile 1908. i zanimljivo je da je tada bila pobeda Kubertenovog olimpijskog duha.⁸⁰ 1948. Olimpijske Igre su se odigrale od 29. jula do 14. avgusta.⁸¹ U ovih petnaest dana takmičili su se predstavnici iz 59 država, što je dokaz da je olimpijski pokret globalizovan. Debitovalo je trinaest neevropskih zemalja, iz Azije, Afrike i Južne Amerike. Poziv nisu dobile Japan i Nemačka zbog optužbi iz Drugog svetskog rata.⁸² Sovjetski Savez, kao ni na Zimskim nije učestvovao ni na ovim Igrama. Ovo je bitno istaći jer u prikazivanju slike istoka nemamo njegovog vodju. Usled toga beogradska štampa je opet uzela zemlje narodne demokratije kao favorite, pored jugoslovenske reprezentacije. Kroz vidjenje tih zemalja dobićemo i samo vidjenje Istoka. Mesto održavanja je zapadna prestonica, treba uzeti u obzir ovu činjenicu, jer je kao posledicu to povuklo i kritiku prema domaćinu. Naime, ostao je negativni utisak po izveštajima beogradske štampe o organizaciji i samom prijemu. Zaista na osnovu pročitane literature zaključuje se da su organizacija i prijem bili lošiji od očekivanog, ali uz obrazloženje ratnih razaranja.⁸³ Bilo je nekoliko sitnijih incidenata u hladnoratovskom duhu, koji će detaljnije biti opisani kroz analizu pisanja štampe. U daljem tekstu biće analiziran odnos štampe prema zapadu, odnosno istoku. Kroz paralelno prikazivanje Igara u Sent Moricu i u Londonu, uz političke događaje u njihovom razmaku, prevashodno Rezolucije Informbiroa, stvoriće se detaljnija slika spoljnopolitičkog stanja Jugoslavije.

Same Olimpijske Igre nisu mnogo puta spomenute u štampi pre samog početka. Od Zimskih Igara imamo samo obaveštenja o pripremama jugoslovenskih sportista, koje će biti posebno analiziran. Tek sredinom jula javlja se prvi pomen Letnjih Igara, koje čini jedno veoma kratko obaveštenje na samom dnu stranice, kroz jednu rečenicu, da će se Igre održati u Londonu i da će učestvovati 62 zemlje.⁸⁴ Ovako jezgrovita najava Igara uz preobilno podataka o domaćim takmičenjima objašnjava da je jugoslovenska javnost nedovoljno zainteresovana Olimpijskim

⁸⁰ G. Skembler, *nav. delo*, str. 86

⁸¹ Jovan Tanurdžić, *Od Atine 1896. do Atine 2004.*, Novi Sad 2004, str. 98

⁸² Isto, str. 99

⁸³ G. Skembler, *nav. delo*, str. 103

⁸⁴ „Iz inostranstva,” *Politika*, 15. jul 1948, str. 5

Igrama. Tek od početka takmičenja počinju detaljniji opisi. Ostale vesti koje su stizale pre početka Igara odnose se na obaveštenja o žrebu takmičara na turnirima, bez ikakvih pretenzija, formalnim sportskim informacijama. Pritom samo najave turnira gde će učestvovati jugoslovenski sportisti. Zapadne zemlje nisu isticane ni u jednom trenutku, dok su istočne u nekoliko navrata zasebno najavljivane. Ovo je već poznata praksa izveštavanja beogradske štampe, uočena na zimskom delu Igara, gde su se obilnije prikazivali podaci o *bratskim* državama.

Kroz opis dolaska jugoslovenske reprezentacije u London provučena je priča o smeštaju i organizaciji. Na početku članka je istaknuto kako pripreme nisu bile završene, ali se ne može osetiti nikakva osuda. Takvo stanje je bilo istinito i potvrđeno kroz ostale izvore i literaturu⁸⁵. Međutim u daljem izlaganju dopisnik kao da želi da napomene, ali bez teških reči, veoma suptilno, kako su jugoslovenski fiskulturnici smešteni daleko, 60km od Londona kako se u zagradi navodi. Upotrebljenom reči *logor*, može se nazresti negativni prizvuk, podesećajući na nacističke logore, koji su nestali tek pre malo više od tri godine. Uz relaciju i vrstu smeštaja istaknuto je da su sa Jugoslovenima bili smešteni i sportisti iz zemalja socijalističkog bloka i nekih južnoameričkih država⁸⁶. Navodjenjem poimence svake shvata se da su to zapravo zemlje koje nisu pripadnice zapadnog bloka. Ovakvo tretiranje i odvajanje takmičara po blokovskom principu zaista je obrazloženo i u ostalim izvorima i literaturi⁸⁷. Sam početak prikazivanja Igara protekao je bez teških reči, dok su zimske već pre samog takmičenja bile pune prekora prema zapadnim zemljama. Kao prilog ovom blagom tonu može se dodati i sam opis defilea takmičenja, koji je opisan kroz hvalu i lepe reči upućene i samom domaćinu takmičenja.⁸⁸ Uz ovaj loš organizacioni sistem, objašnjen nedostatkom materijalnih sredstava, može se pridodati i opis odlaganja gimnastičkog natecanja, uzrokovan lošim vremenom. Što je dokaz da osude prema domaćinu zapravo nema. Odnos prema gimnastičkom takmičenju je opisan je kao splet loših vremenskih okolnosti.⁸⁹ Ovo je zapravo opravdanje organizatora iako se zna da su uslovi za održavanje takmičenja u gimnastici bili praćeni tehničkim anomalijama.⁹⁰ Igru slučaja fudbalski turnir spojio je ekipe Jugoslavije i Engleske u polufinalu turnira. Jugoslavija je pobedila što je prouzrokovalo odjek ponosa i radosti

⁸⁵ D. Malešević, *nav. delo*, str. 34

⁸⁶ „120 jugoslovenskih fiskulturnika takmičiće se u 7 sportskih disciplina,” *Borba*, 29. Jul 1948, str. 6;
„Jugoslovenska reprezentacija stigla u London,” *Politika*, 29. jula 1948, str. 5

⁸⁷ J. Tanurdžić, *nav. delo*, str. 99

⁸⁸ „Juče su u Londonu otpočele Četrnaeste Olimpijske Igre,” *Politika*, 30. jul 1948, str. 9

⁸⁹ „Odložena takmičenja u gimnastici,” *Politika*, 11. avgust 1948, str. 5

⁹⁰ G. Skembler, *nav. delo*, str. 103

kroz štampu sa mnogobrojnim rečima hvale, ali engleski tim nije negativno pomenut nijednom, šta više mnoge pohvale lepe igre upućene su i fudbalerima Engleske.⁹¹ Kada se na ovakav prijateljski odnos dodaju i citirani izveštaji londonske štampe vidjenje Engleske dobija odista dimenziju prijateljstva. U engleskim člancima hvaljena je taktika, požrtvovanost, kondicija, uigranost jugoslovenskih fudbalera⁹², ali interesantno je istaći da je članak *Tajmsa*, u kome je Jugoslovenski fudbal upoređen sa igrom moskovskog *Dinama* istaknut kao naslov članka⁹³. Ovo nam ostavlja uslov za digresiju da je zapravo stanje sa Engleskom u mnogo boljim odnosima, ali da ipak Sovjetski savez nije odbačen i da se ponosno ističe svaka sličnost sa njim. Uz prijateljske odnose sa Engleskom SSSR ostaje i dalje uzor Jugoslavije. Nakon pobede nad Engleskom, Jugoslavija je u finalu zaigrala sa Švedjanima, ali je u oštroj borbi izgubila, osvojivši srebrnu medalju. Ako se uzme u obzir da su sudili Englez, Italijan i Francuz, a da je samo jedna sudska odluka izazvala nezadovoljstvo kod dopisnika *Politike* i *Borbe*, naravno ne treba smetnuti sa uma da nijedna utakmica ne može proći bez ovakvih trenutaka, gde se zbog navijačkog naboja uvek okrivi sudija, makar ko bio protivnik. Ne može se naslutiti nijedna negativna slika ni prema Englezima ni ostalim sudijama, a kamoli Švedjanima, koji su veoma lepo pohvaljeni.⁹⁴ Fudbalski turnir nam je doneo sliku koja u istinu menja sliku Zapada, a posebno prema Engleskoj u pozitivnijem smislu. U početku uz malo prikriveno negativnih pretenzija, preko veoma prijateljskog opisa utakmice Jugoslavije i Engleske, i samog finala, do svečanog prijema u ambasadi FNRJ u Londonu, gde su učestvovali i poznati engleski delegati, vidimo da je slika Engleske otoplila, makar kroz sportsku prizmu.

Na turniru vaterpola Jugosloveni su igrali u prvom kolu sa Italijom, i to dva puta. Naime posle prve utakmice u kojoj je Italija izašla kao pobednik uočena je greška sudije. Žalbu je uložila jugoslovenska delegacija koja je prihvaćena. Sutradan je odigrana ponovljena utakmica gde je ostvaren izjednačen rezultat. Ako se setimo primera kako je zbog jednog italijanskog skijaša plasman jugoslovenskog zanemaren, i kako je taj čin ostavio negativan opis kroz dopise beogradske štampe, posle ovog događaja koji je *de facto* bio nepravda, uzgred pravično ispravljen,

⁹¹ „Reprezentacija Jugoslavije pobedila reprezentaciju Engleske sa 3:1 (2:1),” *Borba*, 12. Avgust 1948, str. 6; „Odličnom igrom naša reprezentacija zaslužno je pobedila veliku Britaniju sa 3:1 (2:1) i plasirala se u finale olimpijskog fudbalskog turnira,” *Politika*, 12. avgust 1948, str. 5

⁹² „Engleski list o igri jugoslovenske fudbalske reprezentacije,” *Borba*, 3. avgust 1948, str. 4

⁹³ „Jugoslovenski fudbal je sličan igri moskovskog Dinama,” *Politika*, 13. avgust 1948, str. 5

⁹⁴ „Švedska fudbalska reprezentacija osvojila zlatnu olimpijsku medalju,” *Borba*, 14. avgust 1948, str. 6; „Švedska pobedila jugoslovensku reprezentaciju u finalu olimpijskog turnira sa 3:1 (1:1),” *Politika*, 14. avgust 1948, str. 5

nemamo nijednu reč osude, već jedan sportski opis celog događaja. Kada se uporede ova dva slučaja može se videti da je stav prema Italiji zaista mnogo blaži, čak i prijateljski nastrojen.⁹⁵ Iako tenzije oko Trsta nisu okončane, Italija je postala ravnopravni igrač u sportskim takmičenjima. Uz veliko umeće i trud italijanska reprezentacija osvojila je zlatnu medalju i uz reči hvale i istaknutim naslovom taj uspeh je osvanuo u beogradskoj štampi.⁹⁶

Kroz nekoliko zasebnih primera može se pokazati da novinari beogradske štampe imaju izraženiji navijački stav kada se radi o nadmetanjima sa sportistima zapadnih zemalja. Tako je trka Petra Šegedina na 3000m stiplčez opisana uz naglasak da je pobedio slavnog Francuza Pižazona, iako se i u samom tekstu navodi da je on na kraju odustao, što znači da time što je prestigao svog konkurenta nije značajno, jer je on očigledno imao loš dan. Međutim ovo je istaknuto kao velika pobeda mladog trkača uz pohvale za plasman šestog mesta.⁹⁷ Još jedan primer može da pokaže slično navijačko stanje. U takmičenju u plivanju jugoslovenska štafeta 4x200m zauzela je odlično peto mesto. Uz sve pohvale je to preneo i dopisnik *Politike*, ali je uspeo da provuče da je jedan od jugoslovenskih igrača dva sata pre trke štafeta imao već jednu trku, naglašavajući da su plivači štafeta, koje su se bolje plasirale, odmorni. Naime pobednici su bili štafeta SAD, a kada se pogleda program tog istog dana i sastavi štafeta, uz upoređivanje imena i rasporeda trka, uočava se da je jedan američki član štafete imao pre toga ne jednu, već dve trke, dok je drugi imao jednu⁹⁸. Zanimajući trke američkih štafeta, novinar želi da istakne kao opravdanje jugoslovenske štafete. Naravno ovi primeri nemaju nikakvu političku konotaciju, a kamoli osudu, ali ipak se želi makar navijački iskazati da je u prvom slučaju Jugosloven pobedio Francuza, a da su plivači jugoslovenske štafete bili umorni i zato nisu bili u mogućnosti da iskažu svoj maksimum. Zanimajući činjenice da su i ostali protivnici u istom stanju, zapravo se pokazuje, da se kao u svakom sportskom događaju uvek, naravno, navija za svoju državu, ali i da se pobeda uvek naglašava jače kada je izvršena nad nekom ne tako prijateljskom zemljom, ili u istom slučaju da se zanemaruju otežavajuće činjenice takodje onih zemalja koje nemaju baš idiličnu sliku u rečima pripovedača. Uz ovo treba naglasiti da ni u jednom slučaju nije naglašena pobeda u sukobima sa

⁹⁵ „U drugoj utakmici jugoslovenski vaterpolisti igrali su nerešeno sa reprezentacijom Italije 4:4 (2-4),” *Borba*, 2. Avgust 1948, str. 4; „Jugoslovenski vaterpolisti igrali su nerešeno sa prošlogodišnjim prvakom Evrope, Italijom – 4:4 (2:4),” *Politika*, 2. avgust 1948, str. 5

⁹⁶ „Rezultati takmičenja na Olimpijadi,” *Borba*, 3. Avgust 1948, str. 4; „ Italija pobedila u vater-polu,” *Politika*, 8. avgust 1948, str. 5

⁹⁷ „ Kako je Petar Šegedin pobedio čuvenog francuskog lakoatletičara Pižazona,” *Politika*, 9. avgust 1948, str. 5

⁹⁸ „ Rezultati jučerašnjih takmičenja u Londonu,” *Politika*, 6. avgust 1948, str. 5

zemljama narodne demokratije. Ovako jako tanana navijačka orijentacija može ostaviti trag da su ipak zapadne zemlje još uvek u lošijem svetlu od istočnih, iako nema otrovnih osuda Zapada kao na Zimskim Igrama.

Može se, mada kroz štire informacije, opisati i odnos prema Medjunarodnom Olimpijskom Komitetu. Sećajući se kako je na Zimskim Igrama Komitet opisan kao labilan, na koga utiču privatne korporacije iz SAD i oholi švajcarski Komitet, stiče se utisak da je beogradska štampa na njega gledala samo kao igračku kapitalističkih malverzacija. Sada u Londonu Komitet dobija novu ulogu. Najpre je opisano zasedanje Komiteta sa jugoslovenskim delegatom Bloudekom, na kome je pored dogovora o predstojećim Igrama odlučeno gde će se održati sledeće Igre⁹⁹. Kulminacija ovog srdačnog odnosa se vidi u slučaju prijema fiskulturnika u ambasadu Jugoslavije u Londonu, gde su se pored sportista našli članovi Medjunarodnog Olimpijskog Komiteta i poznati britanski članovi parlamenta. Uz njih nalazili su se i predstavnici 25 zemalja.¹⁰⁰ Ovo je zasigurno potvrda da je jugoslovenska diplomatija kroz sport i Olimpijske Igre uplivala u svetsku diplomatiju i to na jedan prijateljski način. Na ovaj način svakako je povećala popularnost svoje zemlje i stvorila mnoge kontakte koji će se vremenom širiti i biti joj korisni u spoljnoj politici.

Slika Istoka ostaje skoro nepromenjena. Svaki nastup zemalja narodnih demokratija je praćen uz ovacije. U svakom članku posebno se ističu njihovi predstavnici. Tako već sama najava ekipa Poljske i Čehoslovačke najavljuje da će one biti dominantno prikazane i ispraćene.¹⁰¹ U jednoj indirektnoj informaciji, dok su opisivane zemlje narodne demokratije dopisnik je provukao priču kako će se pravi amaterizam ovih zemalja sukobiti sa uskim profesionalizmom, koji se svakako odnosi na zapadne pretstavnike, iako to nije naglašeno.¹⁰² Dopisnici beogradske štampe nisu propustile da svaki izvrstan uspeh pripadnika istočnih zemalja veoma i podrobno pohvale. Tako je Emil Zatopek postao jedan od najlepše opisanih sportista¹⁰³. Svakako se njegov odličan uspeh na trkama 10000m i 5000m ne može osporiti.¹⁰⁴ Ali jedino je on opisan kao atletska zvezda, pored ostalih koji su bili zapadni pretstavnici koji su po broju medalja prednjačili ispred

⁹⁹ „Zasedanje Medjunarodnog Olimpiskog Komiteta u Londonu,” *Borba*, 29. jul 1948, str. 6

¹⁰⁰ „Prijem u ambasadi FNRJ u čast jugoslovenskih učesnika na Olimpiskim Igrama u Londonu,” *Borba*, 11. avgust 1948, str. 4

¹⁰¹ „Sport u inostranstvu,” *Borba*, 23. jul 1948, str. 8; „Olimpiske vesti,” *Politika*, 16. jul 1948, str. 5

¹⁰² „Učešće zemalja narodne demokratije na Olimpijadi u Londonu,” *Borba*, 30. jul 1948, str. 8

¹⁰³ „Atletika,” *Borba*, 1. avgust 1948, str. 6; „Zatopek – pobednik u trci na 10.000 m.,” *Politika*, 31. jul 1948, str. 5

¹⁰⁴ V. Vesović, *nav. delo*, str. 57-58

Čehoslovaka. Ovakav odnos prema sportistima iz socijalističkih zemalja, poznat je i sa Zimskih Igara, sada se samo nastavlja i prenosi na nove zvezde. Svakako su i mnogi drugi uzeti za primer kao i Zatopek, ali nije potrebno navoditi ostale, jer je svaki uspeh opisan u istom maniru. Zanimljivo je istaći prenos vaterpolo utakmice Jugoslavije i Madjarske, u kojoj su madjarski vaterpolisti odneli pobedu. Ova utakmica okarakterisana je kao najuzbudljivija na turniru, što ni malo ne čudi jer je vodjenja izmedju dve socijalističke države. Uz to su madjarski igrači veoma pohvaljeni kako su igrali dosta dobro i efikasno. Ovakve pohvale prirodno idu uz porednika, ali dobija se utisak da je ovih pohvala previše¹⁰⁵. Jedina vest koja ima političku konotaciju je parafraza poljske štampe u kojoj se iznosi da je karta Poljske u olimpijskoj brošuri odštampana u granicama iz 1939. uz naglasak da je to protiv olimpijskih ideala mira i jednakosti.¹⁰⁶ Ovaj kratak pasus ne može doneti neku širu sliku, jedino može pokazati da se štampa i Poljske i Jugoslavije bori za pobedu olimpijskog duha, koji je koncipiran da bude bez upliva politike. Na ovom takmičenju predstavnici Sovjetskog Saveza nisu došli ni kao posmatrači, ali vesti o sovjetskom sportu paralelno stižu za vreme Igara u Londonu, prenose se rezultati sa njihovih domaćih takmičenja. Prikazom pogleda na istočne zemlje vidi se da se drugarski i bratski odnos prema njima nije promenio, ostao je favorizovan i poistovećivan sa jugoslovenskim uspehom.

Analiza vesti sa Olimpijskih Igara donosi nam jednu izmenjenu sliku u odnosu sa Zimskih Igara. Izostaju oštre osude Amerike. Zapravo skoro u potpunosti izostaju vesti o SAD. Članovi američke reprezentacije spominju se samo kroz objave rezultata i plasmata, bez ikakvih negativnih izjava. Odnosi sa Engleskom postaju primetno prijateljski. Izbegnuto je provlačenje nepravdi od strane Italije, ali i ostalih zemalja. Sve se tumači kroz sportske događaje. Takodje misljenje o Medjunarodnom Olimpijskom Komitetu gubi ton neke neozbiljne organizacije, naprotiv njegovi delegati su svesrdno primljeni u amasadu Jugoslavije. Jedino su vesti o zemljama narodne demokratije ostale iste, uz to ako se zapazi da su i dopisi o nastupu istočnih zemalja ostali bez provučenih vesti, koje su hvalile socijalističku ideologiju, kao što je radjeno kroz Zimske Igre, odista se onda vidjenje Zapada i Istoka dosta menja. Ali uz sve to ne oseća se neki veliki zaokret, koji je mogla da izazove Rezolucija Informbiroa. Vesti o istočnom bloku ostaju u istom *bratskom* duhu, jedino se popravlja slika Zapada.

¹⁰⁵ „Rezultati jučerašnjih takmičenja na Olimpijadi,” *Borba*, 5. avgust 1948, str. 6; „Efikasnija ekipa Madjarske pobedila Jugoslaviju sa 3:1 (2:0),” *Politika*, 5. avgust 1948, str. 5

¹⁰⁶ „Sport u inostranstvu,” *Borba*, 18. avgust 1948, str. 4

Takva je bila slika u izveštajima sa samih Igara. Medjutim u pisanju posle Igara, nakon deset dana, nailazimo na nekoliko reči osuda i kritike. Pre nego donesemo zaključak treba navesti te primere. Prva vest koja naleće tiče se španskog nastupa. Beogradska štampa prenosi da je jugoslovenska delegacija podnela izveštaj o svom mišljenju o nastupu fašističke zemlje. U njemu je podvukla da ovakvo učešće Frankove Španije predstavlja opasnost za slobodan i demokratski razvoj sporta.¹⁰⁷ Uporedivši slučaj Španije sa slučajem austrijskih sportista na Zimskim Igrama, skroz se gubi onako intenzivan osudjivački ton, ovde se samo sugeriše, dok se slučaj austrijskih gestapovaca sa Zimskih Igara najstrašnije osudjivao. Uzgred u slučaju austrijskog manifesta na Zimskim Igrama uključeni su i anglo-britanski uticaji, dok slučaj Španije ostaje usamljen, što se može smatrati samo kao jedan simboličan primer protivljenja fašizmu. Drugi primer ostavlja snažniji utisak kada se sagledava vidjenje Zapada. Kao i vest o fašističkoj Španiji i ova vest je provučena kroz tekst o jugoslovenskom učešću na Igrama, bez nezavisnog naslova ili podnaslova. Naime, kao vid diskriminacije naveden je primer da su organizatori javili dan pre svečanog otvaranja da nemaju zastavu Jugoslavije, a pritom su dva dana pre tog potvrdili da je imaju, što čini nepoštovanje jugoslovenskoj reprezentaciji. Uz to navedeno je da se tokom proglašenja porednika u bacanju kladiva, na kojem je Jugosloven Ivan Gubijan osvojio srebro, nije na vreme digla zastava FNRJ, odnosno podignuta je tek nakon protesta jugoslovenskih delegata¹⁰⁸. Da ovo nisu bili neki veliki skandali potvrđuje činjenica da o njima nije pisano dan nakon defilea otvaranja, već je defile opisan kao veoma lep i kreativan. I ovaj pasus ostavlja utisak samo konstatacije da nije bilo sve baš kako dolikuje, ali i to se može pridodati zanemarljivim greškama organizacije. U istom tekstu jedan pasus je izdvojen kako bi se osujetila zapadna štampa koja se navodno služila lažima u obaveštenjima da su neki takmičari istočnog bloka odbili da se vrate, što je naravno osudjeno kao laž uz potvrdu da su se svi vratili svojim zemljama.¹⁰⁹ Za pristrasnost beogradske štampe ide u prilog da je zaista ovakvih slučajeva bilo i da su oni ostali dokumentovani¹¹⁰, ali naravno štampa je morala da ostane revnosna režimu i da takve vesti osudi kao propagandu Zapada. I ovaj momenat ne ostavlja neki veći prekor, nego je kroz tekst samo ubačena jedna reč osude, odnosno odbrane, bez dubljih objašnjavanja. Ove zaista kratke vesti

¹⁰⁷ „Izjava rukovodstva jugoslovenskih fiskulturnika,” *Borba*, 25. avgust 1948, str. 4; „Izjava rukovodstva jugoslovenske olimpijske ekipe o našem učešću na Olimpijadi,” *Politika*, 25. avgust 1948, str. 5

¹⁰⁸ Isto

¹⁰⁹ Isto

¹¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/1948_Summer_Olympics#cite_ref-38 (17.09.2018.)

moгу da pokvare sliku Zapada. Uzgred kada se uzme u obzir prikaz sa Igara u Sent Moricu ovo je zanemarljivo malo negativnih reči.

Osvanuo je i jedan članak, koji je skroz u istom maniru kao i pisanje iz februara meseca. U tekstu su opet kroz grube reči osudjeni američki kapitalizam, bogati turisti koji su trošili svoj novac, malverzatori koji su iskoristili Igre u svoju trgovačku korist, profit turističkih kartela, prodaja suvenira, zapravo svaka pojava je tumačena kroz ekonomsko iskorišćavanje. Sa svim mogućim optužbama za svaku pojavu na Igrama, koje čine sastavni deo svakog velikog sportskog dečavanja, kako bi upotpunile događaj, donet je zaključak da je to zapravo sve bila *jagma kapitalista da što više zarade*, na uštrb samog sporta, koji zauzima sekundarno mesto¹¹¹. Čitajući članak može se još pre kraja zaključiti iz čijeg pera je nastao. To je bio izvesni P. Stevčić koji je u istom tonu, sa podjednakim osudama, posebno kapitalističkog sistema opisivao događaje na Zimskim Igrama. Kada se uporede nekoliko članaka sa Zimskih Igara i ovaj, vidimo da je zapravo Zapad, a posebno Amerika isto ocenjena. Zato ovaj članak može da se okarakteriše kao subjektivni stav, zaodnut prenaglašenom ličnom mržnjom. Uporedivši članak Stevčića sa Letnjih Igara sa člancima sa Zimskih Igara, zaista se može zaključiti da je odnos prema zapadu otoplio. Oni izveštajima iz februara su mnogobrojniji, pritom utopljeni uz ostale dopise, koji su takodje pisani u istom maniru, dok je ovaj sa Letnjih Igara ostao usamljen i uz to vremenski distanciran od samog događaja. Objašnjenje pojave ovog članka jeste da lični stav, ako je izuzetno jak i nepokolebljiv, ne može promeniti ni stanje javnog mnjenja koje zapravo prati političke promene, dok pojedinac koji nosi previše strastvena načela ostaje nepromenjen u svojim već zastarelim shvatanjima. Može se dodati da prihvatanje ovog članka od strane *Borbe* pokazuje da ipak i dalje postoji, mada dosta umanjeno, kao što je na prethodnim primerima objašnjeno, negativno vidjenje Zapada.

¹¹¹ P. Stevčić, „Mister Bjanson je višestruko izvukao pare,“ *Borba*, 24. avgust 1948, str 8

2. Jugoslovenski sport, fiskulturni put prema socijalizmu

Jugoslavija je, kao i ostale zemlje koje su izgradjivale komunizam, iskoristila sport i fiskulturu kako bi od najmladjih uzrasta počela da stvara *socijalističke gradjane*.¹¹² U ovom delu rada biće analizirano kako je Jugoslavija taj sistem negovala i podsticala. Beogradska štampa u svom maniru nastoji da prikaže kako jugoslovenski sport napreduje. Napredak sporta jeste činjenica, ali štampa objašnjenje ovog napretka ističe kao zaslugu socijalističkog puta kojim Jugoslavija ide. Za ovu temu takodje je bitna Rezolucija Informbiroa. Ona je podstakla Jugoslaviju da još više upregne snage u izgradnji socijalizma, da pokaže ispravan put komunističke nauke kojim ide i time osujeti lažne optužbe IB¹¹³. U svom još jačem stvaranju socijalizma Jugoslavija je obuhvatila sve oblasti života, od industrije, poljoprivrede, nauke, kulture i sporta. Takodje, kroz ovu temu se može posmatrati i razvoj jugoslovenskog sporta, koji podstaknut svim ovim činionicima, vremenom doseže vrhunski nivo. U 1948. on zauzima skromno mesto, ali pokazuje potencijal koji može da ostvari. Koliko je davana pažnja sportu može se videti po načinu ophodjenja državnog aparata Jugoslavije prema masovnom sportu i olimpizmu. Treba naglasiti da se kroz čitavu beogradsku štampu u svakom broju javljaju objave o razvoju fiskulture, radničkim sportskim takmičenjima, sletovima sokolara, studentskom i školskom sportu odnosno svemu što čini masovni sport.¹¹⁴ Masovni sport je bio dominantniji u stvaranja socijalističkih osoba, u odnosu na profesionalni, koji je više služio u diplomatsko-propagandnom sistemu socijalističkih država.¹¹⁵ Stoga je olimpizam prikazan u diplomatskoj ulozi, ali u mnogo manjem obimu od masovnog sporta. Razlog tome je nerazvijenost sporta usled posledica rata i nedostatak profesionalnog kadra. Samim tim manje je pridavano pažnje profesionalnom sportu. Iako sve ove okolnosti onemogućavaju veći prosperitet jugoslovenskog olimpizma, njegov napredak i temelji na kojima će se uspešno izgraditi baš se mogu pratiti kroz 1948. kada nova Jugoslavija debituj na Olimpijskim Igrama.

¹¹² Rob Beamish, Ian Ritchie, *Fastest, Highest, Strongest, a critique of high-performance sport*, New York 2006. Str 63

¹¹³ Branko Petranović, *nav. delo*, str. 475

¹¹⁴ „Svečano otvaranje prvih studentskih igara održaće se u četvrtak u Zagrebu,“ *Politika*, 26. maj 1948, str. 5

¹¹⁵ M. Dennis, J. Grix, *nav. delo*, str. 16

Prateći vesti o olimpijskom pokretu u jugoslovenskom sportu može se iskonstruisati geneza olimpizma u Jugoslaviji. Kako bi bilo preglednije treba odvojiti celinu o Zimskim Igrama od celine o Letnjim Igrama, koja uključuje sistem priprema sportista i nastup u Londonu. Naravno, obe celine čine isti razvojni put olimpizma, njegovo uključivanje u sistem izgradnje socijalizma, ali i stvaranje jugoslovenskih *diplomata u trenerkama*, koji reprezentuju svoju državu i njenu ideologiju putem sportskih nadmetanja svuda po svetu¹¹⁶. U samoj najavi Zimskih Olimpijskih Igara *Politika* je iskoristila da pohvali jugoslovenske sportiste, ali i da istakne jugoslovenski stav o Drugom svetsku ratu. Naime, trener reprezentacije jugoslovenskih smučara bio je Norvežanin Sigurd Taraldsen¹¹⁷. Izveštač nije propustio, čak je i naglasio kako je on za vreme rata bio *Borac na smučkama*, odnosno da se borio protiv nemačke okupacije na skijama. Uz to su opisani njegovi podvizi i naglašeno je da je bio pravi borac protiv fašizma¹¹⁸. Ovo je istaknuto sa namerom da se pokaže stav Jugoslavije u ratu i njene borbe u istom. Jugoslovenska svest o ratu zasnivala se na tome da su kroz rat Jugosloveni bili jedni od velikih boraca protiv fašizma i da su pomogli u njegovom uništavanju. Zato je podvučeno, sa naglaskom na toj borbi, kako je Taraldsen došao baš u Jugoslaviju, zemlju koja je bila jedna od pobednica fašizma, da trenira njenu reprezentaciju. Kasnija izveštavanja baziraju se na opsežnim pripremama smučarske reprezentacije. Uz svako obaveštenje se nastoji da se pohvale jugoslovenski skijaši.¹¹⁹ Zapravo nije izostala nijedna reč hvale, svaki nastup je istican kao veoma uspešan. Nijedan skijaš nije dobio nikakvu kritiku, svi su postali odlični predstavnici svoje države.¹²⁰ Ne mareći što nijedna medalja nije osvojena uspeh je ovekovečen kao veoma visok. Uz ovako subjektivan opis sportista opisano je slavlje Jugoslovenskog Olimpijskog Komiteta nakon takmičenja. Kada se uzmu u obzir ove činjenice može se zaključiti da je jugoslovenska diplomatija prihvatila sportiste kao jedan deo svojih predstavnika.¹²¹ Uspeh skijaških trkača lepo je iskorišćen kao primer principa *bratstva i jedinstva*, jer su jedino svi Jugosloveni završili napornu trku od 50km, navodeći kao viši motiv ovog uspeha

¹¹⁶ Isto, str. 20

¹¹⁷ „Na V olimpijskim igrama jugoslovensku reprezentaciju sačinjavaće 16 smučara i 2 klizča,” *Borba*, 6. januar 1948, str. 5

¹¹⁸ „U Norveškoj svako dete zna za Planicu,” *Politika*, 5. januar 1948. str. 6

¹¹⁹ „Naši reprezentativci treniraju svakodnevno u Sent Moricu,” *Politika*, 28. januar str. 8; *Odlazak dve grupe jugoslovenskih smučarskih reprezentativaca u Sen Moric*,” *Borba*, 20. januar 1948, str. 7; „Naši reprezentativci treniraju svakodnevno u Sent Moricu,” *Politika*, 28. januar 1948, str. 8

¹²⁰ „Janez Poldo postigao je najduži skok od 71 metra,” *Politika*, 8. januar 1948, str. 7

¹²¹ „Opunomoćeni ministar FNRJ u Švajcarskoj Milan Ristić priredio prijem u čast jugoslovenske smučarske reprezentacije,” *Borba*, 9. februar 1948, str. 6

duh bratstva i jedinstva.¹²² Ovaj zanimljiv primer nije usamljen u beogradskoj štampi kada se nastoji da se politički sistem prenese u sport, kao jedini ispravan. Ovom primeru sličan je gore pomenuti primer o taktici Čehoslovaka i Poljaka u hokeju. Možda je još zanimljiviji članak o jugoslovenskom konstruktoru Stanku Boludeku, koji je jedini bio dovoljno stručan da uvidi koji su tehnički problemi nastali na skakonicama i da se po njegovom planu isprave anomalije. Posle ovog *uspeha* jugoslovenske građevinske nauke, usledio je poziv kanadskih stručnjaka da Bloudek dodje u Kanadu i njima prenese svoje umeće. Odbivši ih uz izgovor da *nema vremena* oseća se nadmenost, ali i nagoveštaj da se u Jugoslaviji odvijaju veliki radovi.¹²³ Dopisnik je u ovom članku uspešno pohvalio jugoslovenski tehnički napredak i široku izgradnju koja se u tim godinama odvijala na prostorima FNRJ. Ovakvim primerima beogradska štampa je uspela da provuče i neke domaće teme koje su bile program unutrašnje propagande. Kao epilog Zimskih Igara navodi se priznanje stranih sportista o jugoslovenskim skijašima. Posledica toga bilo je otvaranje jugoslovenskog sporta ka inostranstvu, što im je otvorilo vrata ka međunarodnim takmičenjima. Samim tim stvorile su se nove prilike da reprezentuju svoju zemlju širom sveta.¹²⁴ Vrata *sportske diplomatije* bila su otvorena jugoslovenskim sportistima.

Što se Letnjih Igara tiče vesti o njima stižu već početkom godine, u planu priprema kandidata za London. Ovakvo interesovanje već od samog početka godine govori da se olimpizmu pridaje značaj. Mada, olimpizam je u sekundarnom položaju u odnosu na masovni sport. Kada bi se sabrale sve vesti, tekst o masovnom sportu ispunjava mnogo više strana beogradske štampe nego tekst o olimpizmu. Treba naglasiti da se iz okvira profesionalnog sporta odvajaju informacije o ostalim međunarodnim takmičenjima, pre svega između zemalja narodne demokratije. Oličenje sportskog saradivanja sa zemljama narodne demokratije nastalo je formiranjem Balkansko-srednjeevropskog prvenstva.¹²⁵ Na njemu su učestvovali Poljska, Čehoslovačka, Rumunija, Majdarska, Jugoslavija i Bugarska. Sportskim susretima između bratskih zemalja produbljivao se srdačniji odnos među njima. Ali pored ovakvog stanja profesionalnog sporta, masovni je

¹²² „Od svih učesnika u trci na 50km jedino su svi Jugosloveni stigli na cilj,” *Politika*, 7. februar 1948, str. 6

¹²³ „Stanko Bloudek popravio olimpijsku skakaonicu,” *Politika*, 9. februar 1948, str. 8

¹²⁴ „Završene su V olimpijske igre,” *Politika*, 9. februar 1948. Str. 8

¹²⁵ „Od Balkanskih igara do velikog takmičenja sportista zemalja narodne demokratije,” *Borba*, 17. mart 1948, str.

dominantniji u svesti jugoslovenskog društva. Profesionalizam u Jugoslaviji je, zapravo, bio deo amaterskog pokreta, odnosno profesionalnim sportom bavili su se oni studenti, radnici i državni funkcioneri, koji su imali više afiniteta ka sportu i shodno tome izabrali sport kao dodatno zanimanje. Uvidevši njihove talente, država je kroz kontrolisani sportski sistem nadarene sportiste uključila u sistematske pripreme. Iako pod budnom kontrolom državnog vrha ovo je zapravo bio početak profesionalnog sporta u FNRJ.

O sportskim sistematskim priprema koje je država oformila, zapravo počinje pripovedanje o Igrama u Londonu i početku razvoja olimpizma u Jugoslaviji. Uveden je sistem državnih sportskih saveza, koji se osnivaju kroz čitavu 1948. godinu, i o tome podrobno izveštava beogradska štampa. Stvarajući sportske saveze vlada FNRJ je zapravo stvarala tela preko kojih će upravljati sportskim priprema. Stvorivši hijerarhijski ustrojen sistem, komunistička vlast ga je, naravno, ideološki *obojila*. Kroz sledeću analizu beograskih članaka pokušaću da opišem koliko je taj državni uticaj bio rasprostranjen i koliko se promenio način izveštavanja o tom sistemu posle Rezolucije Informbiroa. Sistematske pripreme sportista vršile su se u sportskim logorima.¹²⁶ Sam naziv odaje vojničku strukturu koja se prenela na sport. Najdetaljnije je prikazan fudbalski logor. Opisano je kako pored napornih treninga sportisti imaju i prosvetno-kulturni odbor. U njemu oni imaju dnevnu štampu, predavanja o Olimpijskim Igrama i sportskim dešavanjima. Pored toga imaju i predavanja o ekonomsko-društvenoj strukturi FNRJ.¹²⁷ Uveče bi bili organizovani *literarni časovi* na kojima su držana predavanja o ranom sovjetskom razvoju, u kojima je istican trud komunističkih boraca i kako su na taj način stvarali korisne građane Sovjetskog Saveza. Uz sve ovo sami sportisti drže političke diskusije o aktuelnim političkim temama: odnosima sa bratskim državama i uspehu petogodišnjeg plana. Dopisnik *Borbe* sugeriše da bez ovog dela o političko-ideološkoj pripremi sportski logori ne bi ispunili svoj cilj¹²⁸. Ovako lep sklop sporta i učenja zaista je izvrstan sistem, međutim država je kroz takvu vrstu priprema ubacila i svoj ideološki program. Ovim primerima gde je u sportske logore ubačeno učenje ideologije vidi se koliko je državni vrh ozbiljno shvatao sportiste kao buduće diplomatske pretstavnike, ali i u kolikoj meri je zapravo državna propaganda plasirala svoju ideologiju na svim poljima. Ovakav slučaj nije

¹²⁶ „Naši najbolji fudbaleri logorovaće u Splitu i Opatiji,” *Politika*, 22. januar 1948, str. 6

¹²⁷ „Kako provode dane naši najbolji fudbaleri u fiskulturnom logoru u Splitu,” *Politika*, 5. februar 1948, str. 8

¹²⁸ L.M. „Sportski logori-svestrana škola najistaknutijih sportista,” *Borba*, 25. februar 1948, str. 7

samo u fudbalerskom logoru nego i u svim ostalim¹²⁹. Posebno za svaki logor opisani su način i mesto priprema svakog olimpijskog sporta. Ovako podeljeni logori radili su po skroz utemeljenom programu priprema i izboru takmičara.¹³⁰ Kako bi sve teklo po planu organizovani su stručni treneri koji će držati treninge i predavati lekcije o sportu olimpijskim kandidatima. Najbolji primer za to je veslački logor na Adi Ciganliji.¹³¹ Veslački savez po prvi put uvodi najmoderniji program treniranja na naučnom nivou.¹³² Za ovo je veliku ulogu imao uvoz stranih trenera.¹³³ Takođe i veslački logor ima svoju edukativno-propagandu ulogu. U njemu se nalazi biblioteka sa socijalističkom literaturom. Koliko je isticano učenje marksizma može se videti u članku gde je pod posebnim podnaslovom *Šta se čita* opisano u koliko velikoj meri sportisti provode čitajući marksističke teoretičare.¹³⁴ Država sem što je uticala na edukaciju u sportskim logorima ona je pored toga uticala i na sam obrazovni sistem preko Komiteta za škole i nauku FNRJ, pravdajući izostanke sa nastave školskim i studentskim olimpijskim kandidatima. Pritom odobravala je upisivanje u sledeću školsku godinu iz samih logora i mogućnost polaganja vanrednih ispita. Ujedno se i Predsedništvo vlade saglasilo da oslobodi obaveza zaposlene, koji su obuhvaćeni istim sportskim sistemom, sve dok se ne završe Igre u Londonu.¹³⁵ Državnim upravljanjem, ideološki uobličenim, ne sputava se razvoj sporta, on se zapravo podstiče, iako je uzrok tog podsticanja politički motiv. Država je znala da jedino ovakvim upravljanjem i sporta i obrazovanja može da napravi od sporta i olimpizma jedan od instrumenata ostvarivanja svog političkog cilja. Shvatajući da će je olimpijski kandidati predstavljati na igralištima ispred celog sveta, vlast je njihovu pripremu stavila pod kontrolu državnih aparata.

Osvrt na analizu slike o sistemu priprema jugoslovenskog olimpijskog sporta pokazuje nam koliki je bio uticaj države na sam sport. Oseća se velika ideološka podloga celog sistema. Zapravo, dobija se osećaj da je sam državni aparat u cilju proširenja ideološke borbe osnovao sportski sistem samo iz tog razloga. Poznati su primeri ostalih država koje su na ovakav način

¹²⁹ „Logorovanje najboljih jugoslovenskih lakoatletičara u Varaždinu,” *Borba*, 7. april 1948, str. 4

¹³⁰ „Najbolji sportisti sačinjavaće olimpisku reprezentaciju Jugoslavije,” *Borba* 7. januar 1948, str. 6

¹³¹ „Olimpiske pripreme naših veslača,” *Politika*, 31. januar 1948, str. 6

¹³² „Jugoslovenski veslači ulaze spremni u ovogodišnja velika takmičenja,” *Borba*, 31. mart 1948, str. 4

¹³³ „Trening najboljih veslača za novu sezonu,” *Politika*, 6. maj 1948, str. 5; „Priprema naših sportista za Olimpijadu”, *Borba*, 17. januar 1948, str. 7

¹³⁴ „Trening najboljih jugoslovenskih veslača u Beogradu,” *Borba*, 20. maj 1948, str. 6

¹³⁵ „Saopštenje komiteta za škole i nauku FNRJ olimpijskim kandidatima,” *Borba*, 9. februar 1948, str. 7

dovele sport do vrhunca, najpoznatiji od njih je primer Istočno Nemačkog sporta.¹³⁶ Beogradska štampa, koja je takodje jedan od instrumenata državne propagande, kontrolisani sportski sistem svesrdno prihvata. Praćenjem sportskih vesti može se videti na koji način i uolikoj meri se politička situacija u državi odražavala na sport. U daljem pisanju biće analizirane same Olimpijske Igre i kakav odjek o njima ostavlja štampa nakon osude Informbiroa.

Posle izveštaja koji su donosili vesti o pripremama jugosloveskih fiskulturnika za Olimpijske Igre, vesti o samim Igrama nestaju, sve do pred sam početak Igara. Do tada sportske vesti obiluju obaveštenjima samo o domaćim takmičenjima, kao i nadmetanjima izmedju zemalja narodnih demokratija. U tom odušku o olimpijskim vestima doneta je Rezolucija Informbiroa koja je Jugoslaviju dovela do stanja u kome je morala da donosi nove odluke i promeni tadašnji smer spoljne politike. U već analiziranom delu rada prikazano je vidjenje Istoka i Zapada. U ovom poglavlju akcenat će biti na vidjenju jugoslovenskog sporta i učešća jugoslovenskih sportista na Olimpijskim Igrama. Koliko je država koristila sport i njegove uspehe kao propagandni instrument i koliko je Jugoslavija upotrebila sport i olimpizam na svom stvaranju socijalizma, može se ispratiti kroz analizu ovih vesti. Pored političkog konteksta može se posmatrati i razvoj samog jugoslovenskog sporta, njegovi prvi olimpijski rezultati i nivo na kojem se nalazio u svojim počecima posle rata.

Kroz gomilu vesti o domaćim sportskim dešavanjima, vesti o Olimpijskim Igrama su izostale i tek neposredno pred sam početak se mogu naći usamljene i utopljene medju ostalim vestima. Ovakav odnos prema olimpizmu objašnjava se činjenicom da je prevashodno masovni sport bio rasprostanjen medju stanovništvom, samim tim i više je korišćen u izgradnji socijalizma.

Početni izveštaji ticali su se najave jugoslovenskih sportista i njihovim rasporedom na Igrama.¹³⁷ Kasnije kako su otpočele Igre vesti postaju žive, opširne i zauzimaju obimni deo vesti iz sporta. Opisan je i sam dolazak jugoslovenskih pretstavnika u London. Sportisti su putovali čuvenim *Orijent-ekspresom* do Pariza, a do Londona su nastavljali vozom *Zlatna strela*.¹³⁸ Ovako organizovano putovanje je deo prakse putovanja koja je nastala posle rata i sve se više razvijala. Nju su pre svega činili delegati, diplomate, stipendisti i kao što se vidi iz ovog članka, sportisti

¹³⁶ M. Wilkinson Jonson, *nav. delo*, str. 37

¹³⁷ „Sportista FNRJ učestvuju na Četrnaestim olimpiskim igrama u Londonu,” *Politika*, 22. jul 1948, str. 7

¹³⁸ „Jugoslovenska reprezentacija stigla u London,” *Politika*, 29. Jul 1948, str. 10

reprezentacije¹³⁹. Opis i kritike smeštaja reprezentacije i dat je u poglavlju o vidjenju Zapada. Opis kako su sportisti *ukrasili* svoj deo logora, može da nam pretstavi jedan vid političke borbe izazvane sukob sa IB. *Ukrašavanje* su činile zastave i slike Tita i ostalih rukovodilaca.¹⁴⁰ Kada se uzmu u obzir navijačka nastrojenja i isticanje simbola svoje države, ovaj primer ne odaje ništa neočekivano. Međutim, kada se uporede isticanje jugoslovenskih obeležja na Zimskim i Letnjim Igrama vidi se jedna razlika. Naime, na Zimskim Igrama sportisti su nosili samo grbove i zastave.¹⁴¹ Dok se na Letnjim Igrama ubacuju likovi Tita i rukovodioca KPJ. Ovo nije slučajnost. Osuda Informbiroa bila je prevashodno upućena vrhu jugoslovenske partije, stoga su kao odgovor na to komunisti Jugoslavije stali u čvrstu odbranu svojih najviših partijskih funkcionera. Ovaj vid isticanja slika rukovodioca je samo jedan segment u celokupnoj borbi protiv optužbi IB, i iskazivanja vernosti Titu i ostalim rukovodiocima. Pored slikovnog manifesta svoje države i njene političke borbe, pevane su i partizanske pesme u logoru. Štampa je i ovo uspela da iskoristi i doda kako su u slušanju jugoslovenskih patriotskih pesama sa velikim interesovanjem prisustvovali pripadnici neevropskih naroda.¹⁴² Zaobilazeći pripadnike oba bloka može se osetiti isticanje novog nezavisnog puta Jugoslavije. Ovakav pristup samih sportista pokazuje da je politički uticaj jugoslovenske države ostavio traga u sportu. Sportisti su postali svesni da pored cilja sportskog uspeha, imaju i zadatak da svoju državu opravdaju i na političkom nivou.

Ostvaren je dobar uspeh jugoslovenskih sportista. One vrhunske treba istaći. Prvi uspesi u Londonu su zapravo početak uspešne olimpijske epopeje Jugoslavije. Prvu medalju doneo je Ivan Gubijan, koji je u bacanju kladiva osvojio srebrnu medalju. Gubijanov uspeh praćen je velikim pohvalama i ovacijama, posebno jer je to uspeo da učini u jednoj od disciplina *kraljice sportova* – atletici.¹⁴³ Pored atletike od individualnih sportova značajan je uspeh postignut u plivačkim nadmetanjima. Štafeta 4x200m osvojila je visoko peto mesto i time pokazala da je plivački sport u Jugoslaviji na visokom nivou.¹⁴⁴ Pored štafete istakla su se i dva Jugoslovena u individualnom

¹³⁹ Lj. Dimić, *nav. delo*, str. 69

¹⁴⁰ „120 jugoslovenskih fiskulturnika takmičiće se u 7 sportskih disciplina,” *Borba*, 29. jul 1948, str. 6

¹⁴¹ „Juče su u Sent Moricu otvorene V zimske Olimpijske igre,” *Politika*, 31. januar 1948, str. 6

¹⁴² „120 jugoslovenskih fiskulturnika takmičiće se u 7 sportskih disciplina,” *Borba*, 29. jul 1948, str. 6; „Jugoslovenska reprezentacija stigla u London,” *Politika*, 29. Jul 1948, str. 10

¹⁴³ „Jugoslovenski bacač kladiva Gubijan osvojio srebrnu olimpijsku medalju,” *Borba*, 1. Avgust 1948, str 6; „ Gubijan je osvojio drugo mesto u bacanju kladiva,” *Politika*, 1. Avgust 1948, str. 5

¹⁴⁴ „Plivanje,” *Borba*, 5. Avgust 1948, str. 6; „Naša plivačka štafeta 4 x 200 m zauzela je u finalu peto mesto,” *Politika*, 5. avgust 1948, str. 5

nastupu. Stipetić je osvojio peto mesto na 1500m slobodnim stilom, dok je isti plasman zauzeo Cerer u trci na 200m prsno. Uspeh Cerera je posebno pohvaljen, jer je od svih evropskih učesnika ostvario najbolji uspeh.¹⁴⁵ Isticanjem da je Jugosloven najbolji u Evropi, smelo se može zaključiti da je to isto deo isticanja novog nezavisnog puta. U ekipnim sportovima Jugosloveni su se dobro pokazali u vaterpolu. U fudbalu su bili izvrsni i postigli su ogroman uspeh osvojivši srebrnu medalju. Ovaj događaj je izazavao najveće oduševljenje domaće publike, tu atmosferu ostavile su i beogradske novine na svojim stranicama. Uz detaljan opis igre sa Engleskom i pobedom od 3:1 Jugoslavija je ušla u finale¹⁴⁶. Tu je uz veoma opaku borbu, uz izuzetnu energiju i sa velikim trudom ipak izgubila od reprezentacije Švedske sa istim rezultatom, ali sada u korist protivnika¹⁴⁷. Beogradska štampa je nahvalila svaki, pa i onaj najmanji plasman jugoslovenskih sportista. Naravno da su pohvale sportista prirodna pojava, ali u ovom slučaju količina prideva koji opisuju izuzetnu borbenost, borbu do kraja, trud sportista imaju ulogu da istaknu upornost i trud Jugoslovena. Ovakva praksa je potencirana na svakom polju društvene aktivnosti, samim tim i u sporta. Zapravo je to bio deo kontranapada jugoslovenskog društva na lažne optužbe Informbiroa. Kada bi se uporedili opisi nastupa sportista i radnika na omladinskim akcijama videlo bi se da su pridevi isti. Sličnost između sporta i omladinskih razlika ne treba da iznenadjuje. U oba slučaja mladost je činila osnovnu snagu. Stoga je postojala izuzetna povezanost između ove dve pojave. Nijedna omladinska akcija nije izostavila fiskulturno takmičenje. Nakon napornog rada dodatni trud se ulagao u fiskulturu. Fizički rad i vežbanje tela postaju uzajamno povezani, za mlade Jugoslovene postaju dve nerazdvojne stvari. Veoma lep primer je organizovanje samih sletova na lokaciji radnih akcija. Tako je opisan slet graditelja Novog Beograda. Posle opsežnog opisa radničkog uspeha, u kojem je potencirana požrtvovanost, trud, upornost mladih omladinaca, usledio je opis veoma uspešnog sleta koji su organizovali isti ti omladinci koji su ujedno i radili naporne fizičke poslove. Za njih je fiskulturni slet bio najveći vid zabave i slavljenje mladosti.¹⁴⁸

¹⁴⁵ „U finalnom takmičenju s najboljim svetskim plivačima koji učestvuju na Olimpijadi Cerer je stigao peti na 200 metara prsno,” *Borba*, 8. avgust 1948, str. 5; „Na 200 metara prsno Cerer je u finalu stigao peti i zauzeo prvo mesto u ovoj disciplini u Evropi,” *Politika*, 8. avgust 1948, str. 5

¹⁴⁶ „Reprezentacija Jugoslavije pobedila reprezentaciju Engleske sa 3:1 (2:1),” *Borba*, 12. Avgust 1948, str. 6; „Odlučnom igrom naša reprezentacija zaslužno je pobedila Veliku Britaniju sa 3:1 (2:1) i plasirala se u finale olimpskog fudbalskog turnira,” *Politika*, 12. avgust 1948, str. 5

¹⁴⁷ „Švedska fudbalska reprezentacija osvojila zlatnu olimpsku medalju,” *Borba*, 14. avgust 1948, str. 6; „Švedska pobedila jugoslovensku reprezentaciju u finalu olimpskog turnira sa 3:1 (1:1),” *Politika*, 14. avgust 1948, str. 5

¹⁴⁸ „Na fiskulturnom sletu graditelja Novog Beograda, koji će se održati sutra, učestvovalaće oko 12000 fiskulturnika,” *Politika*, 17. jul 1948, str. 5

Spojivši omladinske radne akcije sa sportskim sletovima vidi se uticaj države na omladinu. Ona je mladalačku snagu iskoristila i za radne poduhvate ali i u sportu. Spojivši ove dve stvari, za koje su potrebne iste fizičke predispozicije snaga i izdržljivost, ali i mentalne kao što su upornost i trud, napravljena je simbioza sporta i radnih akcija. Tako je i beogradska štampa ove dve pojave prikazivala zaista u istom duhu, čak i kada se zasebno navode.

Jugoslovenski olimpizam prihvatio je jednu od uloga u odbrani svoje zemlje od nasrtaja informbirovskih kleveta. Beogradska štampa nije propustila ni da napravi poredjenje sa predratnom Jugoslavijom. U nekoliko izveštaja o sumiranju rezultata jugoslovenskih sportista provukla se i priča kako je tadašnji sport na mnogo višem nivou nego u predratnoj Jugoslaviji.¹⁴⁹ Sport je uzet kao jedna od stavki preko kojeg je predratna Jugoslavija predstavljena u lošem svetlu, dok je novu Jugoslaviju prikazivao kao zemlju velikog prosperiteta. U svom maniru predstavljanja Jugoslavije kao borca za svetski mir i demokratiju jedan kratak članak ostavio je svoj trag. Navodno su se jugoslovenski delegati borili da sve bude po demokratskim principima i bez političkih uticaja, podržavajući olimpijski duh.¹⁵⁰ Kao epilog obaveštavanja štampe može se uzeti jedan završetak članka u kojem se navodi da je jugoslovenski sport dostojno reprezentovao jugoslovenski fiskulturni pokret i samu Jugoslaviju.¹⁵¹

Analizirajući jugoslovenski sport, kroz nastanak, razvoj, uspehe na Olimpijskim Igrama, proizlazi zaključak da je sport zaista služio jednom političkom sistemu. U hladnoratovskom periodu ovo, naravno, nije usamljen slučaj. Svaka država naročito one koje su bile u direktnom sukobu dovele su sport do najvišeg razvoja, ne zbog želje da unaprede sam sport, već pre svega zbog hladnoratovskog rivaliteta, koji se preneo i na sportske terene. Jugoslavija je u 1948. imala zadatak da istakne svoju pravovernu misiju izgradnje socijalizma. Ona je to činila na svaki mogući način, tako što će kroz uspeh na svim poljima dokazati svoj napredak i ujedno ispravan socijalistički put. Usled optužbi od strane IB Jugoslavija je uspostavila front na svim poljima. Tako se i sport našao u zoni uticaja države i KPJ. Sportisti postaju pretstavnici Jugoslavije, oni na

¹⁴⁹ „Uspesi jugoslovenskih reprezentativaca na Olimpijadi pokazuje napredak sporta u Jugoslaviji,” *Borba*, 9. avgust 1948, str. 4

¹⁵⁰ „Izjava rukovodstva jugoslovenske olimpiske ekipe o našem učešću na Olimpijadi,” *Politika*, 25. avgust 1948, str. 5

¹⁵¹ „Juče je završena Olimpijada,” *Borba*, 15. avgust 1948, str. 6

medjunarodnim takmičenjima uz sportske indirektno vode i političku borbu. Tako Olimpijske Igre postaju najbolje mesto za takve afinitete, pošto su najmasovniji sportski događaj. Sportisti dobijaju svoju novu svrhu a to je spoljnopolitička propaganda svoje države. Kroz ceo rad dati su primeri koliko i na koji način je politika uticala na sport, zato treba napomenuti da sport nije bio samo političko orudje. Zapravo on je bio velika zabava za široke mase, što kroz samo upražnjavanje sporta, što kroz navijačku ulogu. Za široke mase stanovništva sportski događaji postaju najveći izvor uzbuđenja, oni se poistovećuju sa svojim nacionalnim timovima koji osvajaju medalje na velikim takmičenjima, svaka pobeda je pobeda za celo stanovništvo. Oduševljenje pri pobedi kao i razočaranje pri porazu budili su najveće nacionalne emocije kod stanovništva. Ovakva činjenica dokazuje da je sport zaista imao i svoju primarnu ulogu, a to je da zabavi, oplemeni i napravi od omladine uspešne ljude. Tako je ljubav prema sportu postala jedna vrsta kulta u jugoslovenskom društvu.

Zaključak

Tema sporta u istorijskoj nauci zaista može da da jedan širok spektar društveno-političkog stanja. Zanimajući osnovnu ulogu sporta, da zabavi i oplemeni, politički sistemi su ga upotreбили u svom interesu. Preko analize sportskih događaja ili samog sportskog sistema jedne države može se napraviti mnogo potpunija slika političkog delovanja. Bitno je istaći da sport ima velike uticaje na šire mase stanovništva i da zbog toga delovanje političkog aparata preko njega zaista može da napravi veliki uticaj na čitavo stanovništvo. Stoga sport, ujedno i olimpizam, uzeti su kao zahvalno orudje političkih sistema. Posebno u Hladnom ratu sport dobija nove dimenzije političke borbe, zbog toga ga treba posmatrati kao posebnu celinu koja zaista upotpunjava čitavu sliku jednog razdoblja. Dok se Olimpijske Igre mogu uzeti kao najveći manifest samog sporta, ali takodje i političkog stanja celog sveta.

Posle opsežne i detaljne analize izvora koji se tiču Olimpijskih Igara 1948. može se napraviti zaključak koji govori o spoljnopoličkoj promeni kursa Jugoslavije. Posmatrajući paralelu naprevljenu između Zimskih i Letnjih Igara može se doneti vidjenje spoljnopoličke promene koja je usledila. Bilo je za očekivati da će posle oštre osude Informbiroa Jugoslavija napraviti nagli zaokret. Medjutim to se nije desilo. Uporedivši sportske izveštaje beogradske štampe, sa Zimskih, a potom Letnjih Igara dobija se zaključak da je Jugoslavija tek počela da menja svoju strelicu na spoljnopoličkom kompasu, ali bez naglog zaokreta. Ona je ublažila pogled prema Zapadu, dok je Istok gledala istim očima. Ovo je posledica promišljene politike rukovodstva KPJ. Oni su zaista nastojali da isparave svoj položaj prema socijalističkim zemljama, naročito Sovjetskom Savezu, ali su takodje kao moguću alternativu izabrali da se polako približe i Zapadu, shvatajući da možda neće uspeti da izdejsvuju oprost istočnog bloka. Kao prvi protivudarac na odluke Rezolucije bio je još jači zamah u izgradnji komunizma, čime bi se dokazalo koliko je Jugoslavija zrela u socijalističkim načelima. Tako se ovaj protivudarac osetio i u pisanju o Olimpijskim Igrama, gde su jugoslovenski sportisti isticani kao najuporniji i kako su ulagali najveći trud. Jugoslovenski sportisti su u Londonu dobili zadatak da svoju zemlju reprezentuju u što je moguće boljem svetlu.

Dakle, Jugoslavija nije napravila nagli i ishitreni preokret u svojoj spoljnoj politici. Već je na veoma mudar i proračunat način odgovorila na neprilike koje su joj se desile. Nastavila je da se prijateljski ophodi prema Istoku, dok je Zapadu polako otvarala vrata. U kontekstu dokazivanja svoje pravovernosti na putu ka socijalizmu Jugoslavija je sport i sportiste upotrebila kao instrument u dokazivanju koliko je ona zapravo napora i truda ulagala kako bi dosegla svoj politički cilj. Oni su ovaj poziv primili *punim plućima* želeći da i oni sami doprinesu svojoj otadžbini. Kroz odnos jugoslovenskih sportista prema reprezentovanju države vidi se da je sistem stvaranja socijalističkih osoba uzeo maha, da su oni, uistinu, postali borci za svoju državu i njen komunistički pravac.

Spisak literature

Štampa:

Борба, јануар-децембар 1948.

Политика, јануар-децембар 1948.

Filmovi:

Olimpia (1938), r. Leni Riefenstahl

Chariots of fire (1981), r. Hugh Hudson

Literatura:

Lincoln Allison, *The Global politics of Sport; The Role of Global Institutions in Sport*, London 2005.

Philip D' Agati, *The Cold War and the 1984. Olympic Games*, New York 2013.

William Baker, *Sports in the Western World*, Totowa 1982.

Rob Beamish, Ian Ritchie, *Fastest, Highest, Strongest, a critique of high-performance sport*, New York 2006.

Iv Pjer Bulonj, *Olimpijski duh Pjera de Kubertena*, Beograd 1984.

Velimir Vesović, *Olimpijske Igre*, Beograd 1966.

Radovan Vuković, *Istorija Olimpijskih Igara*, Novi Sad 2000.

Bernard Gillet, *Povijest sporta*, Zagreb 1970.

Mike Dennis, Jonathan Grix, *Sport under Communism; Behind the East German 'Miracle'*, New York 2012.

Ljubodrag Dimić, *Jugoslavija i Hladni rat: ogledi o spoljnoj politici Josipa Broza Tita: (1944-1974)*, Beograd 2014.

Frank P. Jozsa, *College Sport Inc. How Commercialism Influences Intercollegiate Athletics*, New York 2013.

Roger Levermore, Adrian Budd, *Sport and International relations; An Emerging Relationship*, London 2004.

Lorejn Lis, *Održavanje Tita na površini, Sjedinjene države, Jugoslavija i Hladni rat*, Beograd 2003.

Radoica Luburić, *Vrući mir Hladnog rata*, Podgorica 1994.

John Lukacs, *A new history of the Cold war*, New York 1966.

Драган Малешевић, *Олимпијске Игре*, Београд 2008.

Dragan Marković, Savo Krževac, *Zavera Informbiroa*, Beograd 1987.

Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918-1978*, Beograd 1980.

Branko Petranović, Sava Dautović, *Jugoslavija, velike sile i balkanske zemlje 1945-1948*, Beograd 1994.

Branko Petranović, Sava Dautović, *Velika šizma*, Podgorica 1999.

Balkan posle Drugog svetskog rata : zbornik radova sa naučnog skupa, pr. P. Kačavenda, Beograd 1996.

Grejam Skemler, *Sport i društvo: istorija, moć i kutura*, Beograd 2007.

Ronald A. Smith, *Sports and Freedom, The Rise of Big-Time College Athletics*, New York 1988.

Jovan Tanurdžić, *Od Atine 1896. do Atine 2004.*, Beograd Novi Sad 2004.

Alan Tomlinson, Christopher Young, *National Identity and Global Sport*, New York 2006.

Molly Wilkinson Jonson, *Training Socialist Citizens, Sports and the State in East Germany*, Boston 2012.

Internet stranice:

https://en.wikipedia.org/wiki/1948_Summer_Olympics (17.09.2018.)